

Juodojo kaspino dienos ir Baltijos kelio refleksijų lauke — p. 3

Jaunimas apie S. Parulskio knygas — p. 8, 9

„Skalvijos“ arthouse — p. 11

Lietuva užsienietės akimis — p. 11–12

Raidės ant pirštų

DAINA OPOLSKAITĖ

*Dėdė viską padarys –
Kėdę, stalą ir duris.*

Man sakė, kad pradėjau šypsotis sulaukusi apie septyniasdešimt dienų, būdama daugiau nei dviejų mėnesių, tuo parodydama, kad pradėdau atpažinti kasdienius pasikartojančius kvapus, balsus ir prisilietimus. Pasaulį, kuriame turėjau gyventi. Kuris turėjo užaugti.

Iš pradžių jame tebuvo tik aukštas dangus, važiuojantys Grįžulo Ratai ir svaigus Paukščių Takas. Apačioje glaudėsi didžiulė šilta žemė, švelniai juosiamą keturių vėjų kaspinių, kurių lengvą plevenimą sugaudavo praverto lango užuolaidos, byrantys vyšnių vainikai ir tekantis upės vanduo. Šioje žemėje išstvermingi egiptiečiai statė pirmąsias savo piramides, actekai ir majai dėliojo savo akmenų magiją, o alyvmedžių giraitėje sėdėdamas Homeras šypsodamasis galvojo apie Troją ir įdėmiai mintyse skaičiavo šešias pėdas ir cezūrą. Nuo jūros jam į veidą pūtė švelnus ir šiltas vėjas, atnešdamas sudužusių flotilių medienos ir šlapių plaukų kvapą, o sūrūs pūslai vilgė jo neregijų akių obuolius. Čia pat giliai atsidūsėdami vienas po kito mirė šimtmečiai, tilo balsai, griuvo paminklai. Ir gimė dar kiti. Ilgai rymojęs Talis netyčia įmerkė pirštus į vandenį ir suprato, kad vanduo yra visa ko pagrindas ir kad viskas jame išnyksta amžiams be pėdsako. Jam linktelėjęs Sokratas visų išblukusiai sąmonei pagaliau atvertė juodąją kortą: viskas yra neaišku ir taip liks. Niekas nebus išsaugota.

Kol gims raidės.

Bet jų nebuvo.

Įdomiausias žaidimas, kurį vos pajėgiu prisiminti, buvo akmenukai. Juos buvo smagu rinkti šliaužiojant keturiomis tiesiog ant grindų, apčiuopti savo mažoje saujoje, paskui dėlioti į krūvelės ir net mėtyti vaikščiojantiems šeimynykščiams į šlepetes. Vieną kartą bežaidžiant tarp jų pasitaikė paprasčiausias anglies gabalėlis ir aš prieščiau nesuprantamiausių piešinių kertėje tarp saldytuvo ir knygų spintos. Ant grindų ir ant sienos. Virpantis malonumo jausmas buvo didžiulis kaip ir pirmąsio žmogaus, tamsioje oloje rašančio pirmąsias ideogramas. Linijos ir apskritimai. Vaizduotės šėlsmas. Anglies gabalėlis iš manęs buvo greitai atimtas, aš ėmiau rėkti, tačiau vėliau, metams bėgant, susiradusi jį mama pati piešdavo ženklus – ilgus brūkšnius – durų staktoje prie mano pakaušio. Žiūrėdama į juos mačiau, kad dylantis kaip skatikas pasaulis kuo toliau, tuo akivaizdžiau pasmerktas absoliučiam laikinumui, su kiekviena diena vis arčiau kvėpuojančiam man į vaikišką skruostą. Su manimi jis dar kartą gimė, jau milijardą kartų pasmerktas užaugti ir sunykti iš naujo. Dėl to buvo labai neramu. Vakare atsigulus į lovą iš nuovargio besimerkiančiose akyse mirguliudavo vien įvairiausi matyti daiktai ir vietos, aidėjo balsai ir šmėžavo veidai, įsismelkę į jautrią atmintį. Tačiau juos visus pragaištingai greitai surydavo godus laikas, tręžtančiuose kalendoriaus lapeliuose nepalikdamas nė menkiausios užuominos ar šešėlio. Sokratas atsainiai šypsojosi man į veidą, jo šypsena buvo vienareikšmė. Reikėjo tai sustabdyti.

Tačiau raidžių nebuvo. Jų tuščiaviduriai, įvairių formų kūnai, lygrios galūnės, jų kampatumas ir apvalumas dar nebuvo išnešioti mažo žmogaus visagalės vaizduotės. Raidės nebuvo gimusios. Apie jas nežinojau nieko.

Skirtingai nei jų, žodžių buvo daug. Jie gimdavo tarsi iš niekur, iš oro, jų buvo pilni kambariai ir kiemas, jie skverbėsi iš visur ir griuvo ant mažos vaiko galvos – ištisa begalybė žodžių. Jie siautė aplink kaip švelnus vėjas, kvėpėjo motina, švariais skalbiniais ir visais artimaisiais, prinokusiais obuoliais, glostė besišildančiomis saulėje kačių letenėlėmis ir vienas po kito prieidavo susipažinti iš nepažįstamų praevių lūpų. Ilgainiui jie kiekvienas įgavo savo skonį, aiškiai juntamą ant liežuvių, jų atskirus skiemenis kaip slidžius saldžius ledinukus buvo galima čiupti savo burnoje ir jais mėgautis. Homeriškoji palaima ir svaigi idilė. Žodžius galėjai dėlioti kaip nori, daryti su jais ką nori, tai buvo naujas jaudinantis ir nuostabus žaidimas. Tarytum iš naujo statytum Troją. Girdėtum kaukšninčias arklių kanopas ir grindiniu riedančius karo vežimus. Kvėpuotum kylančiomis kelio dulkėmis. Ir visai nedaug laiko prirėkė *dudeliui* virsti *dru-geliu*, *teletei* – *tualetu*, o dėdei *Kamizierui* – *Kazimieru*.

Visgi *pakoka* ir *telete* ištrykšdavo iš mano lūpų su didžiausiu pasimėgavimu. Žodžiai buvo ypatingi, nors jų, be manęs, niekas nesuprato, jų slaptinę galią ir poveikį jausdavau ir pati, ir entuziazmu trykštantys artimieji, pasirengę man antrinti bet kur ir bet kada. Vaiko balso stygomis tariamo garso magija užburdavo kiekvieno klausą, nesvarbu, kad jo niekas nesuprato ir negalėjo paaiškinti, pats tariamo žodžio burtas buvo kur kas galingesnis.

Tačiau raidės – kas kita. Jos tebebuvo brangūs grynuoliai, glūdinčios tyliai savo slaptinėse puslapių kasyklose, paprastai nepasiekiamos nei ranka, nei mintimi. Jos nebuvo lengvas grobis ir pelnas, jas reikėjo atrasti. Bet jos manęs laukė – tyliai ir išstvermingai. Mažoji Helena Keler tai jautė visu savo protu ir kūnu, būdama akla ir kurčia, ji jautė tą stebuklingą energiją, sklindančią iš jų, galingesnę už jos ne-

Urtės Bimbaitės piešinys

galią. Kai man yra šešeri su puse, aš taip pat esu Helena Keler, kiaurą dieną prasėdžiu darželyje „Buratinas“, auklėtoja laiko mano medinę buratino rankelę apkabinusi savo ranka ir lėtai brėžia sąsiuvinio lape kabliukus, lankelius, apskritimus ir kirmėlytes. Aš žiūriu ir man raibsta akys, sąsiuvinio linijos driekiasi ilgos ilgutėlės kaip kelio juostos. Tas kelias sunkus ir beveik neįveikiamas. Man neišeina parašyti nė vieno kabliuko, nesusirango nė viena kirmėlytė, mano medinė ranka kaip užburta brėžia vien tiesius brūkšnius ir aš imu urgėti kaip Helena ir kaip Helena netgi įkandu auklėtojai į ranką. Raidės nenori ateiti pas mane, jos manęs vengia, aš niekuomet jų neparrašysiu, rašysiu tik statmenus brūkšnius, kurie užkapos mano sąmonę savo aštriais kirčiais! Naktį užmigusi sapnuoju raides – dideles ir apvalias, turinčias grakščias kojeles ir atsikišusius riebius pilvelius. Rytą nuėjusi į darželį stebuklingai parašau savo pirmąją *o* ir meistriškai užriečiu kepurėlę.

Jos ateina pamažu, ne taip kaip žodžiai, baugščiai besidairydamos į mano sąsiuvinio lapus, gimsta lėtai ir sunkiai iš po prakaituotame delne spaudžiamo parkerio plunksnos. Jos nevaikšto po vieną, kaip gali vaikščioti žodžiai, jas reikia sujungti į tvarkingą rikiuotę – žodžius, kurie tebėra ir šiandien parašyti sename sąsiuvinyje, seniai užmirštame kaip neaptiktas Rozetės akmuo, kaip dingusios Aleksandrijos bibliotekos nevarstomuose rašomojo stalo stalčiuose. Jame parašyta:

*Kas padarė šitą kėdę?
Ją padarė mano dėdė.*

Rašau viena, nes mamos tuo metu namuose nėra, ji išvykusi komandiruotėn į tuometinį Leningradą ir grįš tik po penkių dienų, o mane prižiūri jos brolis paauglys, mano tikras dėdė, apie kurį, dievaž, ir yra nemirtingasis ketureilis. Jis tikrai daug ką moka, prireikus padarytų ir kėdę, ir duris, ir netgi patį stalą, tačiau jam magia susitikti su draugais, kurie jau lūkurioja jo po langu ir švilpia, jiems reikia įrengti apšvietimą kaimo mokyklos diskotekų salėje, o čia dar aš su savo namų darbų dailyrasčio užduotimi – tuo kvailiu ketureiliu. Mudu prirašę to ketureilio daugiau nei pusę sąsiuvinio, tačiau jis vis tiek sako, kad mano ranka kaip kokios *kolonkė*, aš imu šniurkščioti, nes pavargau ir esu alkana. Jis pamoja savo draugužiams, paduoda jiems raktus ir spalvotas lempas, o pats atsidusęs eina į virtuvę, prikepa man blynų. Paskui sėda prie stalo, sodinasi mane ant kelių ir mudu vienuoliktą kartą rašome kartu: *Kas padarė šitą kėdę...*

Žodžiai ima draugauti su raidėmis, tuo net sunku patikėti. Galų gale jie tampa vienu, tikriau – žodis suranda savąjį kūną, tik kiek kitokį, nei parašyta Biblijoje, – raides. Sokratas priverstas nutilti ir užsimerkti. Nebeturiu kada apie jį galvoti. Pas mane braunasi, mane šaukte šaukia Tarzanas, Džeinė Eir, pasaulio pasakos, kapitonas Grants, daktaras Dolitlis, mažoji Fadetė, Heida, Mikė Pūkuotukas, „Parduotos vasaros“... Mėgstu skaityti tas pačias knygas daugybę kartų, ieškoti labiausiai patikusių puslapių, ilgėtis jų. Dar nelabai nutuokiu, kas yra tiesioginė kalba, ir mane užburia keisti, bet gražūs ir nekasdieniški posakiai. Pasaulis auga, plečiasi, tačiau skaudžiai gniuždantis laikinumo pojūtis auga su juo, akina vis stipriau, vaikiško saugumo ir ramybės skraistė, atrodo, lig tol patikimai gobusi pečius, dryksta ir nejučia vieną naktį nusigręžusi į sieną apsiverkiu, aiškiai suvokusi, kad vieną dieną mirsiu. Noriu perskaityti visas pasaulio knygas.

Praėjus penkiolikai metų saviesiems prisipažįstu, kad *pakoka* buvusi močiutė, kurią vaikiškai suvalkietišku liežuviu karštai geidžiau išvadinti *pasakorka*, o *telete* – čia jau slapyvardis, pseudonimas, skirtas tėvukui, kuris uoliai keldavosi naktimis ir tamsoje slūkindavo į galę tvartų surestą medinę būdelę. Dėdė Kamizieras taip ir liko Kamizieru, netgi pats save pradėjo šitaip vadinti. Praėjo dar penkiolika metų ir įtempusi klausą girdžiu, kaip gretimam kambary šnara Charles'io Perrault pasakų lapai, kuriuose šimtmečius tebegyvena nuostabioji Pelenė su pamote ir dviem šios dukterimis. Dukterys – nestandartinės žmonos, labai pasakiškos: Hortenzija plonut plonutėlė, vapsvos liemeniu, o Gertrūda – stora ir nerangi. Toji Gertrūda viename puslapyje supykusi sako Hortenzijai: *Ak, tu stipena!* Dar vakar prieš užmigdama skaičiau šią pasaką, o dabar girdžiu tipenant smulkius žingsniukus ir aiškiai kalbantis su savimi:

– Ak, tu stipena... ak, tu stipena... *Sti-pe-na!*

Vaikas kartoja ir kartoja naują žodį kaip magiją, kaip burtą, lyg čiuptų saldainį, ir mėgaujasi nauju skoniu savo burnoje. Žodis skirtas niekam, vien jo budriai klausai ir jautriam liežuviui, ir jis išgyvena juose. Jis stato savąją Troją, nedrąsiai liesdamas jos sienojų plytas, uodžia juntamą vandens ir alyvmedžių kvapą. Dangumi tebevažiuoja Grįžulo Ratai ir spindi svaiginantis Paukščių Takas. O raidės ir vėl tėra nematomi embrionai, saugiai glūdinčios smegenų žievėje, jos neišnešiotos vaiko vaizduotės, jos laukia. Jų civilizacijai lemta gimti ir mirti milijardus kartų kartu su žmogumi.

Popiet mes įprastai tvarkomės namus, šluostome dulkes. Vaikas dėlioja savo žaislus ir tyliai šnibžda kažkokius žodžius, kurių negaliu girdėti. Dar šlapiomis rankomis imu knygas, laikraščius, plėšau nereikalingus lapus, metu ir mano pirštus išmargina juodi atspaudai.

Vaikas priėjęs žiūri į mano rankas ir klausia:

– Kas čia? Kas čia tau?

Mėginu valytis pirštus, stipriai trinu juos saujose, tačiau atspaudai ryškūs ir nenuvalomi.

– Čia raidės, – sakau. – Raidės ant pirštų.

Vėjo glamonės

Vėjas vėdina kūną, garina iš jo skysčius, raibina vandens paviršius, stumdo debesis, nešioja žiedadulkes, judina užuolaidą, balkono duris, trukdo kregždėi skristi namo, džiovina rūbus, atneša iš pušyno Dainų šventės garsus, masažuoja žolę, o žolė šiandien sausa, saulės iškankinta, pasiutiškai veržiasi į viršų, stengiasi atsiplėšti nuo žemės, ant kurios ropoja visokie vabalai ir alaus mėgėjai, uoliai laisiantys žemę, ant žemės stovi automobiliai ir namai su sočiai pietaujančių šeimininkų veidais už langų, kuriuose atsispindi medžių lapijos žaluma ir juose švilpiniuojančių varnėnų juodumas, labai panašus į automobilio padangų juodumą, prilipusį prie įkaitusio asfalto juodumo, kuris, tiksliai kas šimtas metrų sužymėtas baltais kelio ženklais, slepia bet kokią informaciją nuo skaičių ir raidžių nepažįstančių paukščių, ežių ir šunų, kurie kritę pūva pakelėse, primindami laikraščiuose nepastebėtus įvykius, o ir kokie ten įvykiai – mašinos numušė žvėrelius, svarbu, kad žmonės ir automobiliai liko sveiki, nesulaužyti kelio ženklai ir kelių eismo taisyklės nepažeistos, maršrutinių autobusų vairuotojai pagal tvarkaraštį laiku atveža piliečius A, K ir L iš taš-

ko C į tašką G, kurį taip smagu kutenti, skubant į akimirkos mirtį, po kurios tuojau prasideda nauji gyvenimai – net labai tiksliai sutampantys gimimai Korėjoje, Arktyje ir Micačiuose, nors tą lemtingą akimirką gimę padarys didelę įtaką orų prognozavimui, mat visi trys taps žymiais meteorologais, bet niekada gyvenime nesusitiks, o jei ir susitiks, tai negalės bendrauti, nes nemokės anglų kalbos, neturės jokių santykių, bendrų ligų (*tripper* angliškai reiškia 1) turistą, 2) narkomaną, apimtą haliucinacijos būsenos), todėl aišku, kad jie normaliai bendrauti negalės, kaip ir paklaikę balandžiai, bandantys imituoti oreivio J. Kairio danguje piešiamas kilpas, negali kultūringai bendrauti, mat labai išsigandę, mat baisu, kad J. Kairys nenukristų iš dangaus ant galvų, kaip koks lietaus lašas, baisu, kad neprikeltų iš miego girtu kaimyno, kuris, dar prieš pietus pradėjęs Dainų šventę, po pietų, galvą balkone tarp kelių nuleidęs, atsidavė gaivinančioms vėjo glamonėms.

PETRAS RAKŠTIKAS

Visi laiškai – žirafos

Labas, K, kažkas mane pastūmė iš *e* ir *s*, iš dviejų *t*, iš *u* ir *i*. Jei pastumčiau tave iš trijų *a*, dviejų *t* ir įstumčiau į tris *e*, žinok, jog viskas tik dėl to, kad turiu fortepijono ir vonios kraujo. Tada tu atsitūp ir pažiūrėk į savo vonios nugarą – ta nugarą drėgna ir suglumusi dėl to, ką jai paberi. Kaip tu nepagalvoji apie vonios nugarą, vien apie jos pilvą – tavo vonios pilvas jau seniai nesutrinka, kai išliauži į jį su visais savo namais, barais ir menais. Tavo vonios nugarą jau seniai peraugo pilvą. Ant vonios nugaros išsikūręs Morrisonas, mintantis koralais ir gyvenantis su kavamalėm, kurios mala kavą su slyvų ežerais. Neabejoju, kad jeigu ant kitos pilvo pusės – jos nugaros – padėtum savo ryto kavą, ji irgi kažką išskirtų – greičiausiai aliejų. Tada galėtum eiti į virtuvę ir visas bulves suskusti į morisonus ir slyvas – eitų visai normaliai. Visas bulves ir raides *a*, kad nebeužsikirstų.

Bet labas, Morrisonai, jei mano gyvenime prisikauptų normalių žmonių, tai man vėl būtų ne visi namuose ir eičiau pas kaimynę Algytę rodyti, kaip moku šuoliuoti lyg žirgas per tujas ir gyvatvores. O tada vyko pašėlusios žirgų lenktynės. Vaziavau su Algyte prie ežero, laisčiausi kompotu, o ji taip juokėsi, kad visi normalūs žmonės vyniojosi į žolę, lipo į medžius, jiems iš burnos krito visos uogos. Bet paskui kaimynė Algytė su jais visai normaliai kalbėjo – ir apie ligas, ir apie sveikatą, ir apie Maironį, o aš toliau pašėlusiai laisčiau save ir Algytę kompotu ir šuoliavau kaip žirgas.

Jei mano gyvenime prisikauptų normalių žmonių, sužinočiau, ką jie apie mane galvoja, dar jie mėgintų sutrukdyti man ką nors daryti. Kartą norėjau vietoj kilimo užvežti smėlio – amžinai lėbaučiau su smėliu, bet tie laukiniai man sutrukdė – sako, užteks tokio kilimėlio – smėlio prie lovos. Bet paskui irgi pradėjom visai normaliai kalbėti – ir apie undines, ir apie laidą, kurioje matė, kaip sugipsuoja arkliui užpakalinę koją, ir apie Birutės kalną su vaidilutėm.

Turiu paveikslą – sesės dvyneš nupieštą. Jeigu mano gyvenime prisikauptų normalių žmonių, iššukuočiau jį – ten ganosi mergaitė, ir jei jau planuoju apie ją pasakoti, nusileiskime ant jos sofos. Jos plaukai mėlyni, apvalūs, o kojos irgi – mėlynos, apvalios, tvirtos. Iššukuočiau, išimčiau iš šepečio mėlynus plaukus ir duočiau pasikabinti ant kaklo arba į džinsų kišenę įsidėti. Tik nežinau, kas atsitiktų mano paveikslui, toji mėlynplaukė tik plaukais ir kojom prisirišusi prie drobės.

Labai svaigsta galva, taip svaigsta visada, kai talentingėju, talentingėjant dar visada suintensyvėja suvokimas, kad į kambarį atėjo labai retas gyvūnas ir tuoj susitelksim į vieną spiečių.

Bet labas, Albertai Einsteinai, fizikai irgi buvo nepasirengę pamatyti „Einstein on the Beach“ ir jo vyriškų kojų, apautų moteriškomis basutėmis, nors kiekvienas einšteinas turi savo basutes.

Bet labas, Kęstuti, jei buvai pasirengęs sapnuoti sapnus, kuriuose vaikštai su atlasinėm suknelėm, ir jausti, kaip tos suknelės pinasi tarp kojų. Jei buvai pasirengęs gauti dovanų rankinuką, tai tu esi rašytojas numeris *Uno*, kuris turi paveldėti Einsteino moteriškas basutes, ir žmogus numeris *Uno*, kuris turi sapnuoti drambliaus su suknelėm. O aš. Aš ant maudomuko užsitempsiu džinsus ir eisiu per pasaulį, tik poetai dar irgi nepasirengę matyti nei Salomėjos *Neries*, nei Salomėjos *Nemuno* su džinsais ant maudomuko, nei manęs – *Río Amazonas* su tokiais velnio prasimanymais.

O sukneliuotasis Julio Cortázarai, žiūrėjimas mane visiškai pasiglemžė, ilgai žiūriui į tavo nuotrauką, taip ilgai žiūrint į tavo veidą galima išsiburti sau ateitį. Ir išsibūriau. Aišku, pavojinga iš tavo veido burtis ateitį, įsivaizduok, kas būtų, jei niekada negrižčiau iš to žiūrint į tave patirto chaoso. Aš nieko nesuprantu apie tavo veidą, bet žinau, kad jis toks keistas, toks užsilenkęs į vidų, jog norisi vis į jį užsukti, kažkas kalba apie žodį, kuris tampa kūnu. Aš matau žodį, kuris tapo veidu, ir megztinį, kuris pasikloja ant marškinėlių, kurie pasikloja ant kūno. Jeigu tave visada matyčiau taip, kaip matau dabar, negalėčiau nieko daugiau daryti, tik žiūrėti į tavo veidą ir burtis. Žinau, kad dalis žmonių yra pripratę prie veidų ir žino, ko iš jų galima sulaukti, bet mano atvejis kitoks – per tiek metų dar nepripratau prie žmonių veidų, aš juos patiriu.

O sukneliuotasis Julio Cortázarai, žiūrėdama į tavo veidą labai gerai matau, kad jame trūksta spyglių, greičiausiai pušų spyglių. Esu tikra, kad tai pamatytų kiekvienas, kuris yra budrus. Spygliai absoliutus lapų nenoras. Spygliai yra reikalas, kuriuo tu nuolaidžiauji pasauliui, nes jame vis tiek reikia kažkaip skleistis.

Kęstuti, aš tau iškirpau vieną kvadratą iš Cortázaro veido ir klausiau tavęs: „Kas čia?“ Tu man atsakei: „Atrodo kaip pušis.“ Toliau reikėtų rašyti ką nors apie archetipus ir pasąmonę, ir apie tai, kad ne kiekvieno žmogaus veide trūksta spyglių. Esu mačiusi veidą, kuriame mirtinai trūksta alyvinės spalvos snapo.

Akvilė Žilionyte

ALEŠ ŠTEGER

Lietuvių skaitytojams jau pažįstamas Alešas Štegeris (g. 1973) garsėja ne tik poezija, bet ir didžiule kelionių aistra. Kartą, dar prieš pradėdamas versti jo kūrybą, viename iš slovėniškų portalų skaičiau straipsnį, kuriame poetas buvo apibūdinamas kaip vietoje nenustygstantis žmogus, kurio kūrybai ir asmenybei reikia daug erdvės. Neilgai trukus sutikau A. Štegerį ir įsidrašinau paklausti, ar jis galėtų išgyventi be kelionių. Poetas tik nusišypsojo... Tačiau vėliau išsidavė – sakydamas, kad galbūt kada nors pasirodys knyga ir apie jo Lietuvą.

Vertėja

Žaginyš

Šalies sargas.
Šalies gyventojų sargas.
Jų sąžinės sargas.
Visiems sumigus, žaginyš saugo,
Kad niekas neišvengtų žaidimo,
Paskubina karaliaus Matjažo grįžimą.

Slovėnų herojai aukojo gyvybes,
Kad jų sūnūs galėtų laisvai džiovinti
Kaukolių savųjų ertmes
Alpių vėjely tarp žaginio skersinių.
Jų sielos – neaprepiamos pievos.
Karvės jas rupšnoja ir atrajoja,
O išmatose dygsta jų sielos,
Gražesnės ir šviesesnės.

Oh, žaginyš, yes, žaginyš.

Neišku, kas pirmas sumūrijo tiltus,
Kas nutiesė perėjas,
Išaugino pašto balandžius,
Išrado spyną ir atvėrė kaimyno duris.
Ir tik slovėnas tegalėjo suręsti
Kalėjimą atviros vietovės vidury,
Grotas, dalijančias pasaulį:
Vienoj jų pusėj veidmainystė,
Kitoj chroniškai deganti prostata.

Žaginyš. Žagginys. Ža – gi – nyss.

Beprotystė, tavo močia,
Spaudžia tave prie krūtinės, kai esi
prislėgtas ir trokšti.
Maitina tave briaunom ir girdo traumeliu.
Gi nieko nėra. Nebijok. Neverk, tau sako.
Priešas visada yra šalia,
Bet pasiekti tavęs negali, kol esi saugomas
Brigadiere Kosolino, Hauptmann Kosoler,
Ezredes Kozolek ir pukovnik Kosolić*.

Atsidūsti.

Toluj stūkso kalnai.
Apsiaustuos slepias kandys.
O eilėraščiuose auksas.

Nusičiaudi.

Pasikasai po bamba ir žinai:
Kartu jums būtina pasisėks.

Vertė Kristina Tamulevičiūtė

* Žodžių žaismas. Slovėniškai „žaginyš“ yra kozolec.

Okupacijos klausimu

*Istorija – tai retorikos pratimas, vertas visiškos paniekos.
...vienintelė ir tikra istorija – natūrali žmogaus istorija.*

Anatole France, „Silvestro Bonaro nusikaltimas“

Nekalbėsiu apie sovietinę Lietuvos okupaciją gerai, o tikslai klausiu, kas ji yra. Pagal bendrą apibrėžimą okupacija reiškia „laikiną kitos valstybės teritorijos užėmimą kari- ne jėga ir faktišką jos valdymą“. Lietuvos Seimo tinklapyje rašoma, kad į Lietuvą įvedus Raudonąją armiją buvo sudaryta marionetinė Liaudies vyriausybė ir paskelbti rinkimai į marionetinį Liaudies seimą. Kitaip tariant, nuo 1940 m. birželio 15 d. mūsų gyvenimas virto vaidyba, tapo netikras ir neaiškus kaip košmaras. Okupacija reiškė, kad esi nusavintas ir įmestas į „drumsto vandens“ zoną: tavimi manipuluoja, bet nežinai kas. Ir negali šito klausiti, nes tau apskritai uždrausta klausinėti, o „leista“ tikrai vykdyti įsakymus. Dabar, jei nori, ant tų 50 okupacijos metų ir „ką jie su mumis padarė“ gali ir šunis karti rusiškai keikdamasis.

Po Abiejų Tautų Respublikos padalijimų prie Rusijos prijungtose LDK žemėse prievartinis lietuvių ėmimas į okupacinę kariuomenę vadinosi rekrūtų prievolė, o kuri vyrą atiduoti į rekrūtus, galutinai nusprendavo dvarininkas. Tarybų Sąjungoje tokia lietuvių prievolė buvo laikoma duokle armijai išvaduotojai praityje ir gynėjai ateityje. Dvarininkus pakeitė Lietuvos komunistų partijos sekretoriai ir karinių komisariatų viršininkai. Iki pat Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo LKP CK pirmasis sekretorius Algirdas Brazauskas tikino jaunimą, kad tarnyba tarybinėje kariuomenėje yra šventa pareiga apginti savo moteris ir vaikus: „Mes viską vertiname tik vienu požiūriu: kad tik lietuviai tarnautų Lietuvoje ir – lauk okupacinę kariuomenę. Atsakykite man į paprastą klausimą: o kas gi gins Lietuvą?“ Lietuvą ar tuos, kam Lietuvoje gyventi buvo gera („krasivaja naša Palanga!“)? Neturėjau ir negalėjau turėti atsakymo į šiuos klausimus ir aš, kai 1985-ųjų pavasarį po nakties ant medinio gulto Vilniuje su keliasdešimt tokių pat skustagalvių buvau nuskraidintas į karinį dalinį prie Kinijos sienos ir daviau šveikišką priesaiką karštai Kazachstano saulei.

Tiesa, nuo šios „prievolės Tėvynei“ būdavo galima ir išsipirkti, išsisukti ar bent jau palengvinti savo dalią: jei ne per „blatą“ kur LKP viršūnėse, tai lietuviškomis gėrybėmis patepant rusakalbius Lietuvos jaunimo reikalų tvarkytojus (o jie su mūsiškiais jau baigdavo tartis pirtelėse). Manęs vienas kolonistų majoras paprašė „suveikti“ tinklą žuvims gaudyti. Ką daryti? Kvaila, atrodo, būtų nesutikti, nes visur gi aplink kyšiai ir „blatas“, visi įstatymai apeinami. Komunistinė moralė buvo labai tolerantiška saviškių

silpnybėms ir atlaidi jų nuodėmėms, kol TSRS galiausiai ir žlugo, nes buvo supuvusi iš vidaus, pastatyta ant melo pamatų. Bet tai ir šlykščiausia, kad morališkai degradavusioje visuomenėje jaunam žmogui tekdavo rinktis: išitraukti į ją ir „žaisti pagal taisykles“ arba 2–3 metus praleisti kur nors Kazachstano stepėse ar kur Šiaurės jūroje po vandeniu su branduoliniu galvutėm šalia kajutės. Ir šioji „tarnyba“ buvo kur kas blogesnis dalykas už kalėjimą, nes joje nuolat turėjai rodyti valią ir ryžtą, būti aktyvus, kitaip galėjai sulaukti kaltinimų ir bausmių už armijos išvaduotojos sabotavimą, būti viešai išvadintas „niemcu“, tėvai galėjo būti gėdijami siunčiamais raštais apie niekam tikusį sūnų, taikomas kitoks psichofiziologinis teroras. Ir ne visiems mums kaip Josifui Brodskui tuomet buvo lemta kareivines iškeisti į kalėjimą „už veltėdžiavimą“ ir vėliau dalytis savo patirtimi jau su anglakalbiais skaitytojais: „Manau, kalėjimas daug geriau už tarnybą kariuomenėje. Visų pirma kalėjime niekas nemoko neapkeisti tolimo „potencialaus“ priešo. [...] Jei galiu kuo nors didžiutis iš savo praeities, tai tuo, kad tapau kaliniu, o ne kareiviu.“

TSRS kariuomenėn buvome imami savo tėvų (plačiaja prasme tėvų – visų vyresniųjų „brolių lietuvių“) pritarimu. O juk nieko nėra apmaudžiau, kaip būti atiduotam į priešo nagus saviškių, kuriais tikėjai kaip savo didele šeima (vėliau, jau grįžęs, sužinojai, kad jiems trispalvė buvo „skuduras“). Ir svarbiausia, kad šis nešvarus sandėris vadinosi „vyriškumo mokykla“. Ant kortos buvo statomas tavo kaip vyro tapatumas – arba tu eini ir gerai tarnauji, o į tavo gimtinę plaukia garbės raštai ir esi „vyras“, arba neini ar blogai tarnauji ir esi „boba“, o savo tėvams užtrauki gėdą. Taip būdavo laužoma, paralyžiuojama tavo valia ir iškreipiamos vertybės. Buvai dvigubas išdavikas: savosios tėvynės Lietuvos ir TSRS. Ir dvigubas nusikaltėlis: „Tai ir yra galutinis sistemos triumfas: ar apšauki ją, ar įsilieji į ją – vis tiek jautiesi kaltas“ (Josifas Brodskis).

Taip tave apsėdavo pragariška laukimo, neaiškumo ir netikrumo būseną. Tavo „politinis sąmoningumas“ reiškė visišką smegenų išplovimą, gimtinių sentimentų ir tavo asmeninio tapatumo nusavinimą. Bet kaip tik toks prievarta mobilizuojamas karys ir negali būti geras karys – geras karys yra tas, kuris eina į kovą vedamas tikėjimo, o ne stumiamas melo. O tu atsidiuri ne tik svetimoje kariuomenėje, bet ir jau seniai degradavusioje pobrežnevinėje kariuomenėje, kuri pati nežino, kodėl egzistuoja, kurioje karininkai vaikšto girti, pavaldinius „nuomoja“ vietiniams gyventojams ar gamykloms ir kitaip rūpinasi savo gerove. „Šventos pareigos Tėvynei“ nė kvapo, tiksliai praktiška „gyvenimo išmintis“. Ar anksčiau toje armijoje būta kitaip? Nežinau. Žinau tik kad mano senelis, grįžęs iš Amerikos į gimtinę ūkininkauti, 1944 m. vasarą TSRS Vadui įsakius pali-

ko nešienautas pievas ir virto patrankų mėsa Kuršo katile, o Vadas po karo iš vienos su penkiais vaikais likusios motinos atėmė ir kolonistų vadovaujama kolchozui atidavė arklį su padargais.

Tačiau, kad ir koks buvai nusavintas, kad ir kaip tai būtų buvę šlykštu ir skaudu, dabar turi pripažinti – taip, aš tarnavau nusikalstamam kariniam režimui ir esu atsakingas už savo poelgius, o „tiedvi ideologijos (smetoninė Tautos konservų ir komunistinė perkrikštų) nepaliovė veikusios nė minutės“ (Sigitas Geda). Taip, okupacinė Lietuvos valdžia nebūtų išsilaikiusi be geranoriško vietinių kolaborantų komunistų palaikymo, bet kolaboravai ir tu, kas, kad „nežinojai, ką darai“. Nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės, kai rimtai vertini savo gyvenimą. Negali paneigti tos praeities, kaip ir to fakto, kad buvęs LKP CK sekretorius tapo pirmuoju nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos prezidentu, o tu jos piliečiu.

Sekant giliamintišku Vytauto V. Landsbergio pastebėjimu, kad Algirdas Brazauskas ir Vytautas Landsbergis buvo būtini vienas kitam kaip in ir jang ir Lietuvos nepriklausomybei – kaip jos motina ir tėvas, galima konstatuoti, kad, būdami jų pagimdyti, tapę nepriklausomos Lietuvos piliečiais, esame paveldėję ir visus savo tėvų genetinius ir astrologinius duomenis. Kita vertus, mūsų integravimo siekianti psichika ne ką težino apie LLL, LKP ar „istorinės sąmonės“ politiką: žalia ir raudona jai tėra dvi būtinos Gyvenimo Mandalos spalvos, o sveikai psichikai reikalingas visas jų spektras.

Neigdamas praeitį su nešvari sovietinės praeities vandeniu išsipiltum pats – juk esi gimęs LTSR. Dalį savo gyvenimo buvai anos, nelegalios, neteisingos valstybės pilietis, tačiau neigiant šią praeitį negatyvus tampa ir tavo santykis su pačiu savimi. Jei gimiau okupuotoje Lietuvoje, o mirsiu laisvoje, tai išeitų, kad esu tarsi tarp dviejų realybių, o mano gyvenimas pasidalijęs tarp netikro ir tikro ir kad tik nepriklausomoje Lietuvoje gimę mano vaikai bus visaverčiai žmonės. Bet juk iš tiesų aš esu vienas ir mano gyvenimas vienas. Nemirsi gi laisvas, jei gimęs esi nelaisvas. Ir kaip vientisumo siekianti būtybė negali savo gyvenimo padalyti į dvi nesusiejamas dalis. Gimimas ir mirtis lygiaverčiai. Iš tikrųjų nieko nėra blogiau kaip pyktis su savimi, kovoti ir nieko nėra maloniau kaip susitaikyti su savimi, nurimti. Kad ir kokios būtų gilios nežmoniško sovietinio palikimo stigos, privalai jas vertinti kaip kainą už savo gimimą ir kaip skiepus nuo „šviesesnio rytojaus“.

VYTAUTAS KINČINAITIS

Už horizonto

Properša. Trūkūs daiktų, reiškinių, sąvokų ir faktų audinyje. Tuštuma. Ją galite užpildyti patys. Savimi arba bet kokia istorija. Veiksmą siūlau plėtoti labiausiai apleistoje, užmirštoje, iš tiesų apgailėtinoje vietoje. Už horizonto linijos yra šalis, jokių poetų neapdainuota. Viskas ten seniausiai sulaužyta arba parduota. Pinigai prageriti – pakrikimas visuotinis. Oras pradvisęs puvesių išgaromis iš smegduobių, atsivėrusių čia po to, kai, pardavus derlingą dirvožemio sluoksnį, iškasus smėlį, žvyrą, suskaldžius ir išvežus akmenis, daugiau nebeliko ką kasti. Dykynė – neaprėpiama ir tas irimo kvapas visur... Daiktai – visi sugedę nebeįpataisomi. Sudilę, iki skylių sunešioti abejingų žmonių veidai netekę gyvybės. Akys užgesusios – veltui ieškotum jose kokių nors žmogiškos bičiulystės ar švelnumo ženklų. Abejingumas ir žiaurumas – jų vėliava. Kelių į čia nėra. Mintys čia beregint pačios tuoj pat susijaukia ir išsisklaido miglose. Purvas visur – raizgalynė nebeišnarpliojama. Nei televizija, nei policija, nei greitoji medicinos pagalba, netgi gaisrininkai čia nebekelia kojos. Nes koja šičia pradingsta (be pėdsako) kartu su atvykėliu. Kalbos, kuria būtų galima

papasakoti apie čia gyvenamą „gyvenimą“, nėra. Jos dar niekas nesukūrė. Vardai čia visiškai atsiskyre nuo daiktų ir reiškinių, žodžiai – vien formalus ženklų rinkinys. Kadai-

se (mažai kas atmena tuos laikus) daiktai čia buvo tapę savarankiški ir patys tvarkę žmones. Iš pradžių visiems tas patikė. Nebereikėję sukti galvos – apie viską pagalvodavusios mašinos. Niekas, net ir šiuolaikinis mokslas, negali paaiškinti, kaip tai atsitiko – kada žmonės ėmė pamiršti savo kalbą. Žodžius, tiesa, kai kas dar mėgina atrajoti, kartoja juos, mėgina dėti įvairias jų sekas, vėpa nerišliai... Kai kurie bando prisiminti jaunystę, šifruoja užrašus ant tuščios taros etikečių, kažkokių prieštvaninių prekių pakuočių. Spalvotas alaus skardinėles tiesina trunkdami akmenimis (jos žiauriai sulankstytos, o tai dar labiau apunkina užrašų perskaitymą)... Taip jau čia įprasta – kalbantieji nė vienas nežino ir nesupranta, ką šneka. Besiklausančiųjų visai nėra. Tai nieko nestebina. Europėja žmonės šiuose kraštuose svaiginančiai greit. Po savižudybę – kasdien. Mokesčių surinkimas gerėja nuolat šitoje sušvilpotoje žinių visuomenėje.

EVALDAS DIRGĖLA

Autoriaus piešinys

JIDDU KRISHNAMURTI

Iš „Užrašų knygutės“

Pasaulinėje dvasinių mokymų tradicijoje ryškų pėdsaką palikęs indas Jiddu Krishnamurti nuo 1961 m. birželio 18 d. iki 1962 m. kovo 19 d. pats nežinodamas kodėl rašė dienoraštį. 1976 m. beveik neredaguotas jis buvo išleistas atskira knyga. Aprašant aplinką ir dvasinę būseną jame ne kartą minimas ir kūną kamuojantis didžiulis skausmas. 1922-ųjų rugpjūtį, būdamas dvidešimt aštuonerių, Krishnamurti patyrė „gyvenimą pakeitusį“ sukrėtimą, apibūdinamą ir kaip dvasinis pabudimas, ir kaip psichologinė transformacija, ir kaip fiziologinis pokytis. Po jo prasidėjo ir visą gyvenimą truko nepaaiškinami aštrūs galvos ir stuburo skausmai, bet Krishnamurti nevartojo jokių skausmą malšinančių vaistų.

1961 m. birželio 30 d.
Ohajus, Kalifornija

Vakar popiet jaučiausi labai blogai, skausmas buvo vos pakeliamas, jis truko kelias valandas.

Vaikščiodamas tarp tų violetinių plikų uolų netikėtai pajutau vienatvę. Absoliučią vienatvę. Visur aplink tvyrojo vienatvė; ji buvo be galo turtinga; jos grožis nepasiekiamas nei jausmu, nei protu. Ji buvo ne sustingusi, o gyva, judri, pripildanti visus kampus ir kampelius. Aukšta uolinga kalno viršūnė liepsnojo besileidžiančioje saulėje ir šioji šviesa, šioji spalva dangų pripildė vienatvės.

Vienatvė buvo ypatinga; ne izoliuota, bet pati sau, kaip visus žemės vandenius sutelkiantis lietaus lašas. Ji nebuvo nei džiaugsminga, nei liūdna, o tik pati sau. Ji buvo be savybių, pavidalo, spalvos; visa tai ją darė pažįstamą, išmatuojamą. Ji akimirksniu švystelėjo ir užgimė. Ji nedygo, nesivystė, o visiškai buvo. Nebuvo brendimo laiko; laikas išsiskynė praityje. O tai buvo būseną be šaknų, be priežasčių. Todėl tobulai „nauja“ – būseną, kurios niekada nebuvo ir nebus, nes ji gyvena.

Izoliacija pažįstama, taip pat ir vienišumas. Jie atpažįstami, nes dažnai buvo patiriami tikrovėje ar vaizduotėje. Pats žinojimas apie juos kursto tam tikrą veidmainišką panieką ir baimę, iš kurių randasi cinizmas ir dievai. Tačiau saviiizoliacija ir vienišumas prie vienatvės neveda ir todėl neturi tęstis, bet ne tam, kad ką nors laimėtum – tai turi būti natūraliai, kaip nuvysta gležna gėlė. Ne tik pasipriešinimas gimdo baimę, bet ir nusileidimas. Smegenys turi visiškai atsikratyti visų šių gudrių užmačių.

Šioji begalinė vienatvė nieko bendra neturi su save teršiančios sąmonės vingiais ir posūkiiais. Visi kūrinių gimsta šioje vienatvėje. Kūryba griaua, todėl kūryba visados yra nežinomybė.

Šioji vienatvė vakar buvo visą vakarą, ir dabar ji yra, buvo ir pabudus naktį.

Spaudimas ir įtampa nesiliauja, stiprėja ir silpnėja bangomis. Šiandien gana sunku, visą popietę.

1961 m. liepos 31 d.
Šveicarija, Gštadas

Meditacija be taisyklių, be priežasties ir motyvo, be rezultato ir tikslo – nuostabus dalykas. Tai ir milžiniškas nuskaistinantys sprogimas, ir mirtis be ateities. Jos tyrumas naikinantis, nepaliekantis jokio slapto kampelio savame šešėlyje pasislėpti minčiai. Jos tyrumas atviras, nes tai nėra pasipriešinimo įgyta dorybė. Ji tyra, nes joje kaip ir meilėje nėra pasipriešinimo. Meditacijoje nėra ateities, nėra ginčo su mirtimi. Praeities ir ateities mirtis sunaikina ir niekingą laiko dabartį, o laikas visada niekingas. Naikinimas ir yra tai, kas tikrai nauja. Tokia meditacija – tai ne kvaili saugumo ieškančių smegenų skaičiavimai. Meditacija yra saugumo struktūrų suardymas ir ji didžiai graži; graži ne vien dėl žmogaus ar gamtos sukurtų daiktų, bet ir dėl savo tylos. Šioji tyla yra tuštuma, kurioje ir iš kurios viskas randasi ir reiškiasi. Ji nepažini, nepasiekiamą nei intelektu, nei jausmu; kelio į ją nėra, o metodas jos atžvilgiu tėra godaus proto išmonė. Visi išskaičiuojančio *ego* keliai ir priemonės turi sunykti, turi liautis bet koks judėjimas pirmyn ar atgal, turi nutrūkti kelias į rytojų. Meditacija yra naikinimas, todėl ji pavojinga siekiantiems gyventi paviršutiniškai, fantazijose ir mituose.

Žvaigždės ankstų rytą buvo itin ryškios, spindinčios. Iki aušros dar buvo toli. Tvyrojo nuostabi ramuma, nurimo net

sraunus upelis, tylėjo kalvos. Visą valandą protas buvo budrus, jautrus ir tiksliai stebėjo. Būdamas šios būsenos jis galėjo išeiti už savęs be jokios krypties, nes nebuvo nukreipiančiojo. Meditacija yra naikinanti ir skaistinanti vėtra. Tada toluomoje pasirodė aušra. Rytai nušvito jauna, blyškia, romia ir drovia šviesa, ji perbėgo toli dunksančias kalvas, aukštuošius kalnus, jų viršūnes. Medžiai stovėjo tylūs grupelėmis ir pavieniui, pabudo drebulė, linksmi sučiurleno upelis. Balta ūkininko namo siena vakaruose dar pašviesėjo. Šviesa atėjo ir užpildė žemę lėtai, taikiai, beveik maldaujamai. Tuomet snieguotos kalnų viršūnės tapo rožinės ir pasigirdo pirmieji ryto garsai. Dangų tyliai kirtu trys varnos, visos viena kryptimi; toluomoje skambtelėjo galvijo varpelis, bet vis dar buvo tylu. Tuomet į kalną pakilo automobilis ir prasidėjo diena.

Ant takelio miške nukrito geltonas lapas; kai kuriems medžiams jau ruduo. Tai buvo vienintelis lapas: lygus, švarus, nedėmėtas. Tai buvo rudens geltonis, ir lapas savo mirtyje vis dar buvo gražus, dar nepalietas jokios ligos. Kiti lapai tebežaliavo pavasario ir vasaros pilnatvėje. Tai buvo šlovinga mirtis. Mirtis buvo čia, ne tame geltonyje, bet iš tikrųjų; ne neišvengiama tradicinė mirtis, o mirtis, kuri visada šalia. Mirtis buvo ne fantazija – mirtis buvo tikrovė, kurios neįmanoma pridengti. Mirtis visada čia, už kiekvieno kelio posūkio, kiekviename name, kartu su visais dievais. Ji buvo čia visame savo didingume ir grožyje.

Mirtis neišvengiama – galite ją užmiršti, paaiškinti, pateisinti, galite tikėti, kad persikūnysite, kad atgimsite. Darykite ką norite, eikite į bet kurią šventyklą, skaitykite knygą – ji visada šalia, šventėje ir sveikatoje. Turite gyventi su ja, kad ją pažintumėte; tačiau nepažinsite, jei bijosite. Baimė ją tikrai užtemdo. Kad pažintumėte mirtį, turite ją mylėti. Turite ją mylėti, kad su ja gyventumėte. Mirties žinojimas nėra mirties pabaiga – tai žinojimo pabaiga. Mylėti mirtį nereiškia artimai ją pažinti. Negalite mylėti to, ko nepažįstate, betgi jūs nieko nepažįstate, netgi savo žmonos ir savo viršūninko, ką ir kalbėti apie tai, kas nepažinu iš esmės. Ir vis dėlto jūs turite mylėti mirtį, keistumą, nepažinumą. Paprastai mylite tai, kuo esate tikri, kas teikia komfortą ir saugumą; tačiau nemylite neapibrėžtumo, nežinomybės. Galite mylėti pavojų, atiduoti gyvybę už kitą ar nužudyti kitą už savo šalį, bet tai ne meilė, nes čia esama atlygio ir naudos; mylite laimėjimus ir sėkmę, nors juose esama kančios. Mirties pažinime nėra naudos, tačiau mirtis ir meilė keistai susijusios, jos visada kartu. Negalite mylėti be mirties; negalite apsikabinti nedalyvaujant mirčiai. Kur meilė, ten ir mirtis, jos neišskiriamos.

Bet ką mes žinome apie meilę? Žinome pojūtį, emociją, žinome norą, jausmą ir minties mechanizmus – bet visa tai nėra meilė. Mylite savo vyrą, savo vaikų, nekenčiate karo, o kariaujate. Jūsų meilei nesvetima neapykanta, pavydas, garbėtroška, baimė; visos šios erzelis nėra meilė. Mylite valdžią ir prestižą, bet tai yra blogis, sugedimas. Argi mes žinome, kas yra meilė? Meilės nepažinumas – tai jos stebuklas, jos grožis. Niekada nežinoti nereiškia būti apimtam abejonių ir nusivylimo – tai reiškia praeities mirtį ir todėl visišką ateities neapibrėžtumą. Meilė neturi tęsinio, kaip ir mirtis. Tikrai atmintis ir nuotrauka rėmeliuose tęsiasi, bet jos mechaniškos, o juk ir mašinos sudyla, užleisdamos vietą kitiems paveikslams, naujiems prisiminimams. Tai, kas tęsiasi, anksčiau ar vėliau sunyksta, o tai, kas sunyksta, nėra mirtis. Meilė ir mirtis neišskiriamos, o kur jos, ten ir griovimas.

1961 m. rugsėjo 15 d.
Paryžius

Buvo nuostabus vakaras, giedrame danguje nepaisydamos miesto žiburių spindėjo žvaigždės. Nors visos (Eifelio) bokštas skendėjo šviesoje, matėsi ir tolimas horizontas, ir šviesos atspindžiai žemai upės paviršiuje. Nors nesiliovė gausti mašinos, vakaras buvo ramus. Meditacija prisėlino kaip paplūdimio smėlį skalaujanti banga. Tai nebuvo smegenų atminties tinklu pagaunama meditacija; ji buvo kažkas tokio, kam protas pasidavė be jokio pasipriešinimo. Tai buvo meditacija anapus bet kokių formulų ir metodų; formulė, metodas ir kartojimas užmuša meditaciją. Jos judesys apėmė viską: žvaigždes, triukšmą, ramybę ir vandenų platybę. O medituotojo nebuvo; kad meditacija įvyktų, medituotojas, stebintysis turi išnykti. Medituotojo pašalinimas

irgi yra meditacija, tačiau be jo meditacija visiškai kitokia.

Buvo labai ankstus rytas; horizonte kilo Orionas, o Sietynas jau buvo virš galvos. Miesto gausmas nutilo, dingo žiburiai languose, padvelkė švelnus, gaivus vėjelis. Visiškas dėmesingumas nesukelia išgyvenimo; pastarasis yra nedėmesingumo požymis. Būtent nedėmesingumu kaupiami išgyvenimai, patyrimai, kurie daugina atmintį, stato pasipriešinimo sienas; būtent nedėmesingumas gimdo egocentrinę veiklą. Nedėmesingumas – tai išskirianti, atkertanti koncentracija; jai būdingas dėmesio atitraukimas ir nesibaiigiantis kontrolės ir disciplinos konfliktas. Apėmus nedėmesingumo būsenai visos reakcijos į iššūkius yra neadekvačios ir šis neadekvatumas yra išgyvenimas. Jį lydi neįtra, minties atbukimas, atminties sienų sutvirtėjimas, o įprotis, rutina tampa norma. Išgyvenimas, nedėmesingumas nesuteikia laisvės. Nedėmesingumas – tai lėtas irimas.

Visiškas dėmesingumas nesuteikia vietos išgyvenimui, centro, kuris išgyventų, ar periferijos, kurioje išgyvenimas vykta. Dėmesys nėra varžanti ir apribojanti koncentracija. Absoliutus dėmesys apima viską ir nieko neišskiria. Paviršutiniškas dėmesingumas prilygsta nedėmesingumui; visiškas dėmesys apima paviršius ir gelmę, praeitį ir jos įtaką dabarčiai, jau judančiai ateitin. Savimonė yra dalinė, ribota, o visišką dėmesys apima ribotą sąmonę ir taip pašalina šiuos barjerus ir apribojimus. Visos mintys yra sąlygotos. Mintis yra laikas ir patirtis; iš esmės mintis yra nedėmesingumo pasekmė.

Kas lemia dėmesio pilnatvę? Visi metodai ir visos sistemos duoda tikrai žadamą rezultatą. Bet absoliutus dėmesys nėra rezultatas, kaip nėra rezultatas ir meilė; jis nėra sukeliama kokia nors veikla. Absoliutus dėmesys yra nedėmesingumo rezultatų neigimas, tačiau šis neigimas nėra žinojimo, kas yra dėmesys, pasekmė. Kas netikra, turi būti paneigta ne todėl, kad jau žinoma, kas yra tikra: jei žinotume, kas yra tikra, netikrumo nebūtų. Tiesa nėra melo priešingybė, kaip meilė nėra neapykantos priešingybė. Neapykantos pažinimas nereiškia meilės pažinimo. Netikrumo, išsiblaškymo neigimas nėra noro pasiekti visišką dėmesingumą rezultatas. Netikrumo kaip netikrumo, tikrumo kaip tikrumo ir tikrumo netikrume regėjimas nėra palyginimo rezultatas. Matyti netikrumą kaip netikrumą – štai kas yra dėmesys. Netikrumas kaip netikrumas nebus matomas tol, kol vyraus nuomonė, sprendimas, vertinimas, prisirišimas ir kiti nedėmesingumo vaisiai. Viso nedėmesingumo mechanizmo regėjimas ir yra visiškas dėmesys. Dėmesingas protas yra tuščias protas.

Kitoniškumo skaistumas yra neaprepiama ir neperprantama jėga. Širyti ji su savo ypatinga tyła buvo čia.

1961 m. rugsėjo 19 d.
Paryžius

Ar esama ateities? Yra rytojus, jau suplanuotas: reikia padaryti tai ir tai; yra porytojus su kitais reikalais; yra ir kita savaitė, ir kiti metai. Jų neįmanoma atšaukti; galima juos modifikuoti ar visai pakeisti, bet daugelis rytojų egzistuoja ir to nepaneigsi. Yra erdvė: nuo tos iki tos vietos, arti ir toli; atstumas kilometrais, erdvė tarp objektų; atstumas, kurį mintis įveikia akimirksniu; kitas upės krantas ir tolimas mėnulis. Laikas įveikti erdvę, atstumą ir laikas kirsti upę; nuo čia iki tos vietos – laikas, būtinas šiai erdvei įveikti, gali trukti minutę, dieną ar metus. Tai laikas, matuojamas saule ar laikrodžiu, laikas kaip kelias į tai, kas turi būti pasiekta. Visa tai gana paprasta ir aišku. O ar esama ateities be šio mechaninio, chronologinio laiko? Ar yra siekis, ar yra tikslas, kuriems laikas taip svarbus?

Balandžiai ant stogo tokie ankstyvi; jie burkavo, valėsi plunksnas, vaikėsi vienas kitą. Saulė dar nepatekėjo, o reti dūminiai debesėliai draikėsi po visą dangų; jie dar netapo bespalviai, dar nesklido mašinų gausmas iš gatvės. Įprastas triukšmas pasigirs greit, o anapus šių sienų driekėsi sodai. Vakar vakare žolė, kuria vaikščioti nevalia niekam, išskyrus balandžius ir keletą žvirblių, buvo itin žalia – stulbinamai žalia – ir gėlės be galo ryškios. Visur kitur buvo žmogus su savo veikla ir nesibaigiančiais darbais. Kyšojo bokštas, tvirtas ir puošnus, netrukus paskęsiantis saulėje.

SIGITAS GEDA

Dainos, kurių išmokė motina

2007 metai

Gruodžio 8, šeštadienis

Dangus – lietuviškai

Klausydamas kultūros komentaro negalėjau atsikratyti minties, kad yra tokia tautiečių rūšis, kurių dangiškos svajonės apsistoja... Paryžiaus priemiestyje.

Tai gal dar iš tėvų (Kauno inteligentų) paveldėtas sapnas.

Iš tikrųjų tie priemiesčiai yra tokie pat bomžynai (gal dar bjaurėsi) kaip pas mus, apšnerkštos imigrantų lūšnos, namai be langų, sudegusios ar sugedusios mašinos griaučiai, bananų žievės, prezervatyvai. Juodi, geltoni ir dar – visų atspalvių žmogučiai, kasdieniam purve besigrumiantys dėl savo būvio.

Kodėl tie svajokliai nepagalvoja, kad sėdėdami kokiam lauke ant akmens, Dotnuvos, Rusnės, panemunių pievose galėtų daug daugiau matyti ir girdėti?

Ne, duokite mums sušnerkštą Paryžiaus priemiestį. Tai kas, kad teks prašyti išmaldos – prancūziškam dangui.

Iš prisiminimų

1972-ųjų – Kalantos susideginimo – vasara. „Voronokai“ – mačiau juos, eidamas iš Laisvės alėjos į funikulierių Žaliakalnio pusėn:

*Tie visi, kurie pūtė prieš vėją,
Su savim ir valdžia galybės,
Depiliuoti ir defloruoti,
Spec. mašinose supakuoti...*

Daug jaunų, apkirptų galvų.

Iš liaupsių

Po vakarykščio jubiliejaus atsigavęs (...) mane išgyrė ir savo, ir daugybės gerbėjų vardu. Tai ipūtė man dvasios. Kitados rašiau, kad kartkartėmis reikia „apšlapinti savo šlovę...“ Mane apšlapino kiti. Kadangi pasaulis susitraukė, tai daugybė laiškų ir žinučių – iš Italijos, Austrijos, Vokietijos, JAV. Kodėl tavęs nematėm knygu mugėj, kodėl J. Bobrowskio eiles skaito tie, kurie nė piršto nepridėjo versdami?

Tegu. Aš susigrąžinsiu pamažėl tai, ką piktuoliai iš manęs išlupo.

Vertėjų nuokrypiai

Kartais žmogus paseki ir pamatai (pažindamas ar pažinojęs kūrinio vertėją).

Taip ir Šekspyro atveju: pirmuosiuose septyniuose sonetuose labai jau nutrintas, neutralizuotas vaikų, ipėdinių, sūnaus motyvas... Mat vertėjo būta bevaikio!

Juokas ima.

*Kai atsisveikinsi su jaunatve,
Lai būna kam pažvelgti į tave.*

Originale:

Unlooked on diest unless thou get a son.

Nerašyčiau, jeigu tai nesikartotų.

Religijos ir komercija

Atrodo, kad komercija išgriaus paskutinius tikėjimo bastionus. Pavyzdžiui, jei katalikų tikėjimas neleidžia tuoktis antrą kartą, tai yra išeitis – užsisakyti santuoką Šri Lankoje!

Taip padarė viena pora iš Garliavos. Moters vyras buvo miręs, o antrasis – pretendentas į vyrus – išsiskyres... Ką darysi, brangu tai brangu, bet Dievas – vienas.

Pridėkite dar egzotiką – Šri Lankoje sutuoktiniai užsodinami ant dramblio...

Beje, prieš karą lietuviai (laisvamaniai etc.) važiuodavo civilinės santuokos į Rygą. Taip tuokėsi Salomėja Nėris... „Be bažnyčios, be altorių, / Be sumainymo žiedų...“

Pranašavimai, būrimai...

Astrologija kaip magijos forma. Tikras astrologas niekad nepasakys žmogui mirties datos. Vien jau todėl, kad ne-programuotų žmogaus gyvenimo.

Apie vampyrus

Tam, kad blogis mus trauktų, jis turi mums kažkuo patikti. Priešingu atveju vampyrai nerastų sau aukų (apie Drakulą).

Bitės

Jeigu tiesa – per 28 milijonus metų jos, dirbdamos tą patį darbą, neturėjo nė vieno laisvadienio.

Maurice'as Bėjart'as

Šiomet miręs garsus prancūzų choreografas. Dabar (per televiziją) ir mes matome ne vieną jo baletą.

Tokiais atvejais neapleidžia bjauri mintis, kad tokiam dideliui menui sukurti reikia ir l. didelių pinigų. Ką gali pavienis menininkas?

Lietuviai turėtų apie tai susimąstyti ir kalbėdami apie mūsiškį „Fluxus“ Amerikoje. Ką galėjo keli žmonės?

Gelbsti nebent E. Gudavičiaus formulė apie Vytautą Didįjį – didis tomis aplinkybėmis. Ką galėjo padaryti, tą ir padarė. Barbarų kraštuose.

Gruodžio 10, pirmadienis

Laikas ir pokyčiai (I)

1988 m. liepos 9 d. mitinge Vingio parke, kur susirinko šimtą tūkstantinė minia, savo kalboje minėjau ir O. Milašiu, jo viziją – Lietuva = Šiaurės Atėnai.

Tokiam laikraštyje dirbu jau 16 metų. Vizija pildosi, bet atvirksčiai. Vilniuje yra garsusis „Akropolis“, dabar jau, girdžiu, bus toks pats Šiauliuos, Kaune... Būsime akropolių šalimi. Ar savitrašty dar liko tos dvasios? Vienu metu buvome vadinami Šiaurės Jeruzale, paskui – Šatėnais, pats laikas persivadinti – Šiaurės šūdžiai... Ir aš ten. Niekio baisaus čia nėra, nes tuose pačiuose Šiauliuose sidabro medaliu apdovanotas miesto sąvartynas.

Pokyčiai (II)

Ta partija, iš kurios daugiausia tikėjosi Lietuvos žmonės, galop sudarė sąjungą su socialdemokratais (išėjusiais iš KPSS), o galiausiai Seimo balsavimu pagarsinta kaip „teroristinių broožų turinti organizacija“... Tai tiesa, bet tiesa ir tai, kad prezidentas vetavo KGB rezervistų ir iliustracijos įstatymą, taip pat griežėsi 73 Lietuvos diplomatų, turinčių ryšių su užsienio slaptosiomis tarnybomis, gelbėjimo.

Visą Lenkiją andai Europa buvo įvardijusi kaip „Dievo žaislą“. Gal tai ir žaisminga, bet mes esame tik žaisliukas, netgi ne Dievo... Nykus vertelgų užkampis. Tie, kurie mano kitaip, tepasisaugo Lukiškių. Pakliūti galima taip, tiesiog už nieką. Be garbės ir be kepturės.

Naujienos

Šiandien kažki koks jubiliejus, neva diena, kai Lietuvos KP atsiskyrė nuo Maskvos KP... Brazas per radiją pareiškė (šiandien), kad 70 procentų Lietuvos komunistų partijos narių buvo lietuviai ir, žinoma, „norėjo atsiskirti“. Keista. Tai kodėl tiek metų tarnavo?

Ką jau ką, bet visi atsimena, kad net tokie šviesuoliai kaip Juozas Balt. ir Ed. Miež. nė iš tolo nenorėjo. Tai ką kalbėti apie kitus?

Tarp tų 70 procentų būta ko tik nori, bent jau tiek reikėtų pripažinti. Problema – įdomesnė (bent man), kaip Sąjūdis, gimęs „iš nieko“, sugebėjo pastumti tokį monolitą, ir kaip lengvai tas žemyn riedėjęs luitas vėl grįžo „į kalno viršūnę“.

Brazas tapo pirmuoju Lietuvos prezidentu. Ne Landsbergis, ne Lozoraitis. Tai lietuviškas Baltarusijos variantas. Niekio daugiau.

Kelionės

Kokių nors pinigų pasaulyje nei daugiau, nei mažiau. Jie tik pereina – iš vienu rankų į kitas, iš vienu kišenių į kitas, iš vienu bankų persikrausto į kitus... O džiaugsmas, meilė, vanduo?

Jie tik keliauja. Jeigu ko nors trūksta, tai tik mums, kitur – visko yra...

Jauni žmonės

Jie žūtbut nori įsitvirtinti, įtvirtinti savo tiesą. Tai dėsni, beveik būtinybė. Jie gina savo darbus, nors jie ir naivūs, ir kvaili. Jiems atrodo, kad tik tai jie žino, kiti – kvailiai arba pasenę, nori jiems pakenkti.

Tai yra žolė žalioji. Kartais jie žavūs. Aš irgi, regis, buvau jaunas. Jeigu tai tiesa, jei iš tikrųjų. Dabar, man regis, viskas labai abejotina.

Mane ginė troškimas ką nors padaryti. Nepaprasta, nauja, nebūta.

Naujumo troškulys, kuris taip sudievinas prancūzų (Rimbaud, Baudelaire'o, Apollinaire'o...). Kada jau! Pas mus – Maironio, Binkio.

*Nutyla jūrų smėliai. Pelikanas –
vandens viltis – pačioj
jaunystėj – senas...*

Tai iš kokių 1967-ųjų. Man ėjo 24-i, o vaidenosi senatvė. Jono sūnus Kazimieras vakar išgirdęs apie poetę, kuriai 27, tvirtai pasakė: „Tai jau sena!“
Jo tėvui, beje, 70...

Naujausioji kūryba

Pirmiausia – jos neturėtume bijoti. Nei muzikos, nei poezijos. Bėda, kad neturime kas supažindintų. Pavyzdžiui, du kompozitoriai (Š. Nakas ir M. Urbaitis) tai atlieka per „Klasikos“ programą.

Šiandien girdėjau ištrauką iš kinų kompozitoriaus kūrinio „Vandens pasija pagal Matą“... Norėjau pasakyti, kad sulauksim neįtikėtinų dermių. Tai pagrindinis skiriamasis bruožas.

Dings tam tikras kūrybos lokalumas, egzotiškos jungtys atvers naujas erdves. Šiaurė ir Pietūs, Rytai ir Vakarai pasisems įkvėpimo vieni iš kitų. Visai įmanomas poezijos ir muzikos almanachas „Gaublys“...

Runos

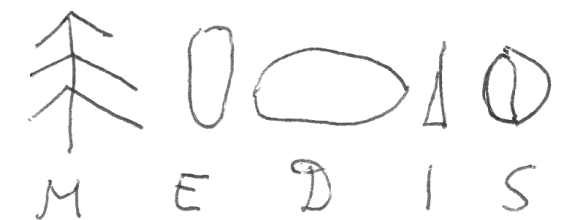
Vienas žmogelis (rodos, iš Alytaus) pasiūlė tokį runų skaitymo būdą. Jeigu ženklas panašus į medį, tai reikia skaityti M... E gal būtų ryšys su... ežiu?

Ir giriasi gerai skaitąs!

Bet ką daryt, kad iš M ar E, ar R yra daug žodžių?

Gal būta susitarimo dėl pagrindinių simbolių?

Simboliai: medis, eketė, duona, yla, sėdynė...

(Čia aš tik mokiausi!)

Iš patirties

Daugybę kartų susidūręs esu su žmonėmis, į kuriuos atsimušdavau kaip į sieną. Dėl įvairiausių priežasčių. Tai keldavo man pyktį, neviltį, baimę ir dar dešimt jausmų. Ilgainiui tie žmonės kažki kur dingdavo, pasitraukdavo, sutirpdavo. Kaip vaškas. Man rodos, tas pats ir su neįveikiamomis užduotimis, darbais.

Ilgainiui visa tai – vėjų vėjai!

Pasakėčia apie lapę ir vynuoges yra geras daiktas.

ŠAHRNŪŠ PARSIPUR

Tuba ir nakties reikšmė

Šahrnuš Parsipur gimė 1946 metais Teherane, Teisingumo ministerijos tarnautojo šeimoje. Baigusi mokyklą įstojo į Teherano universitetą studijuoti sociologijos. Dar besimokydama universitete įvairiuose Irano literatūrinuose žurnaluose paskelbė kelis trumpus apsakymus ir straipsnius. Maždaug nuo 1960 metų Irane vis labiau kilo nepasitenkinimas šacho valdžia, šalyje tarpusavyje dėl vietos rungėsi komunistų ir islamistų pagrindinės politinės partijos. Parsipur dalyvavo proteste, kilusiame dėl neteisėtai šacho valdžios sulaikytų dviejų poetų, ir pirmą kartą buvo įkalinta.

Bakalauro studijas dėl politinių trukdžių baigė sulaukusi dvidešimt aštuonerių metų. Tik tada galėjo skirti laiko pirmajam romanui „Šuo ir ilga žiema“. Jam pasirodžius išvyko studijuoti į Sorbonos universitetą. 1980 metais, norėdama būti Irano islamo revoliucijos liudininke, grįžo į Teheraną. Netrukus vėl buvo suimta (šį kartą islamistų iniciatyva) ir nuteista kalėti penkerius metus (pati rašytoja mano, kad suėmimas veikiausiai buvo susijęs su jos brolio politine veikla).

Išėjusi iš kalėjimo Parsipur mėgino atidaryti knygyną, tačiau jis iškart buvo uždarytas Irano valdžios pastangomis. 1990 metais rašytoja emigravo į JAV. Šiuo metu gyvena Kalifornijoje. Nors jos kūryba sulaukė milžiniško populiarumo, visos jos knygos Irane uždraustos.

„Tuba ir nakties reikšmė“ yra ketvirtasis romanas, kuriame pasakojama vienos moters – Tubos – istorija ieškant tiesos ir Dievo. Taip pat siekiama atskleisti Irano politinius įvykius, kurie yra neatsiejami nuo romano protagonisto patirties. Tubos istorija pasakojama trečiuoju asmeniu arba kitų veikėjų akimis. Šioje romano ištraukoje apie Tubos vaikystę pasakoja jos tėvas Hadžis Adibas – besikeičiančių Irano vertybių valdant šachui liudininkas.

Vertėja

Mokydamasis dvasinėje mokykloje, paauglystės metais ir dar kiek vėliau, jau pasiekęs lytinę brandą, Hadžis Adibas tikėjo, kad dangus yra Žemės vyras. Hadžis mylėjo miegančią Žemę tiek rudenį, tiek žiemą. Tuomet, kai sniegas ją apklostydavo, jis galvodavo apie miegančią moterį, kuri supasi savo budrumo lopšyje visomis jėgomis iki netikėto perkūno griausmo ir lietaus pavasarį. Rudenį – tą, anot tėvo, slėpiningąjį pavasarį – jis ilgai vaikščiodavo, kad išsaugotų ryšį su nesuteršta, tylią ir bejausme moterimi. Pats to nesuvokdamas, jis pamilo Žemę. Jis ją globojo, net ir žinodamas, kad pabaigoje ta pati Žemė paims jį į save, išskaidys ir suvirškins. Vis dėlto savo svajose Hadžis saugojo Žemę. Jis jausdavo milžinišką slaptą euforiją, kai įsisiūbavus fantazijai įsivaizduodavo besąs aukštesnis ir didingesnis už moterį Žemę. Nebuvo jokios abejonės, kad amžinai bejausmei moteriai – ir miegančiai, ir pabudusiai – reikėjo nesibaigiančios apsaugos. Ir visgi kaip moteris, kuri buvo tokia neaprepiama, tokia didžiai neaprepiama, kad gal net neturinti pabaigos, galėjo turėti gynėją? Tokio dalyko negalima suvokti. Karčiai saldus liūdesys pajutus savo paties mažumą užliedavo visą jo esatį, bet atrodė keistas net jam pačiam. Tomis dienomis sklido migloti gandai apie Žemės apvalumą ir baigtinumą, bet ta meilė jai saugojo jaunuolį nuo patikėjimo tomis kalbomis. Galbūt tai ir buvo priežastis, kodėl jis nesiėmė naujųjų mokslų. Ir kadangi jis niekada šių dalykų neapartinėjo su niekuo kitu, natūraliai buvo priskirtas prie senosios kartos mokslininkų. Kasdien grįždamas iš mokyklos ir eidamas pro savo tėvų namų pusrūsio kambarius, jis galėdavo girdėti nepertraukiamai ir negailestingai besikalbančias šeimos moteris, kai jos ausdavo kilimus. Šaudyklių bildesys staklėse sukurdavo subtilų ritmą, kuris derėjo su pavasario, vasaros, rudens ir žiemos įstatymais. Hadžis taip pat buvo šių moterų globėjas. Čia negyveno tas, kuris galėjo jį išgąsdinti. Jis manė: „Mes turime savo keturias sienas.“ Ir nuolatos būdamas artimoje nesibaigiančioje moters Žemės didybėje jis jautė, kad šios keturios sienos turi savo vietą. Jo tėvų kieme buvo stačiakampio formos sodo lopas su aštuoniakampiu baseinu viduryje. Savo svajų gelmėse regėjo jį stovintį pačiame centre. O ten buvo ašis, priglaudusi ratą, be perstojo sukantį dangaus skliautą.

Jis prisimindavo karo sumaištį ir dezertyrų antplūdį, badą ir išpūstas maisto kainas Herato mieste. Jis prisimindavo, kaip galvojo, kad jei tik galėtų užgulti savo kūnu Žemę taip, kad apdengtų šias keturias sienas... Jei tik jis galėtų vienai sekunde paimti ją su meile ir agresija, tada visi karai pasibaigtų. Žmonės nurimtų. Jie vėl pradėtų rūpintis savo reikalais ir nebebūtų bado. Ir po pergales meilėje jam tereikėtų įsakinėti ir moteris paklustų. Galbūt ji pagimdytų, galbūt ne; galbūt ji nešiotų vaisių, galbūt ne. Ar iš dangaus lytų, ar ne, viskas būtų jo valioje.

Kai jo tėvas po ilgos ligos mirė, jam teko prisiimti atsakomybę už daugelį šeimos moterų, kurios ausdavo namo pusrūsyje. Jos buvo kilusios iš Kašano miesto, kur audimas – sena tradicija. Jo broliai užsiėmė kilimų verslu, o jis pasirinko mokslus. Kas kartą, kai įeidavo į namus ir pranešdavo apie savo atvykimą, paminėdamas Dievo vardą, moterys išsibėgiodavo po skirtingus kampus pridengti savo plaukų. Hadžis mėgėdavosi jų apsimestine tyla, kai jis būdavo čia, ir, pats nežinodamas kodėl, domėjosi jų reikalais. Jis parengdavo mergaitėms santuokas ir surasdavo žmonas jų sūnums. Kad pasirūpintų jų reikmėmis, jaunystę jis praleido be žmonos. Slapčia jau buvo vedęs moterį Žemę. Ir nors pats to nepripažino, jos bijojo. Jis bijojo jos chaotiškų įstatymų ir nepritekliaus. Penkiasdešimties metų, kai pagaliau vedė neraštingą žmoną, jis iš tiesų mėgėdavosi jos neišprusimu ir paprastumu. Užtekdavo vieno aštraus žvilgsnio, kad parodytų moteriai jos vietą, ir gyvenimo ratas sukdamosi toliau.

Po anglo apsilankymų jo namų kieme Hadžis Adibas galiausiai padarė išvadą, kad moterys anksčiau ar vėliau praranda nekaltybę. Tiesą sakant, moteris niekada nemiegojo, net nebuvo prisnūdusi. Greičiau ji visada buvo nubudusi ir sukosi savo siautulyje. Būtent šis sukimasis ir leido keistis metų laikams, kilti potvyniams ir sausroms. Šaudyklių bildesys staklėse dabar reiškė kažką kita. Hadžis Adibas galvojo apie moteris: „Jos gali mąstyti.“ Kažkas jo viduje vėl sudrebėjo kaip tąsyk, kai jis pirmą kartą išvydo gaublį. Hadžis Adibas pagalvojo: „Labai gerai, tu dabar žinai, kad Žemė yra apvali, tu tai labai gerai žinojai. Tad kodėl taip susierzina?“ Šis žinojimas nusiviedė jį į minčių gelmes. Studijų metais jis skaitė, kad vienas iš graikų filosofų kėlė hipotezę dėl Žemės apvalumo. Jis žinojo, kad Rytų mokslininkai taip pat šiek tiek apie tai nusimanė. Na, bent jau keletas iš jų tai tikrai. Tada pasirodė Galilėjus ir tai įrodė. Hadžis Adibas visa tai žinojo, bet ir toliau norėjo tikėti, kad Žemė yra kvadratinė.

Jis sėdėjo ant aštuoniakampio baseino krašto parėmęs galvą kaire ranka. Jis norėjo suprasti, kodėl troško, kad Žemė išliktų kvadratinė. Nekantriai bandė nusikratyti bet kokių minčių apie miegančią moterį Žemę. Bet ta mintis jo nepaliko, sukosi jo minčių verpetuose... Kas buvo tasai, kuris teigė, kad vergai tėra kalbantys įrankiai? Hadžiui Adibui pagaliau pavyko nebegalvoti apie miegančią moterį Žemę. Kas tai pasakė? Turbūt tai galėjo būti romėnas. Jis kilstelėjo antakius, bet niekaip neprisiminė. Jis negalėjo atsiminti.

Kas buvo tasai, kuris pasakė: „Užverskime knygas ir sugrįžkime į gamtos mokyklą“? Ir vėl jo atmintis nuyklė. Jis galvojo: „Kokia nauda iš visų tų mokslų?“

Žeme link jo tiesia linija žygiavo skruzdės. Hadžis Adibas įrėmė smilių priešais vieną iš skruzdžių. Skruzdė sustojo, pakrutino savo antenas, tada užlipo ant jo piršto. Dabar, kai Žemė tapo apvali, viskas įgijo kitas reikšmes. Skruzdė be tikslo ropinėjo aukštyn žemyn Hadžio Adibo pirštu. Be abejonės, Rumis buvo teisus: Gamta progresuoja, kyla aukštyn ir visada kinta. Bet ar skruzdė mąsto? Tikriausiai jai būdingas koks nors mąstymo procesas. Ne viskas tegali būti Hadžio Adibo asmeninė nuosavybė, ypač mintis.

Jis nuleido pirštą ir skruzdė nuropojo žemyn bei prisidėjo prie savo draugų. Atrodė, tarsi skruzdė jam kažką sakė. Kartkartėmis ji sustodavo priešais vieną iš skruzdžių ir pakrutindavo antenas, tarsi kažką sakytų, o tada jiedvi greitai išsiskirdavo. Hadžis šypsojosi. Tikėtina, kad jos informuodavo viena kitą apie rožinę judančią sieną. Skruzdė negalėjo suvokti Hadžio Adibo pavidalo, net jei ji ir būtų galėjusi mąstyti. Bet kažkokiu būdu iš baimės ji jį suprato.

Hadžis Adibas nuėjo pažiūrėti į mažą kalnelį, supiltą skruzdžių. Jis pagalvojo: „O dulkės? Ar dulkės mąsto?“ Juk viskas sukasi drauge su Žeme. Ir kiekvienas atskiras smulkiausias daiktas yra įgalus mąstyti ir suktis, kaip gali didesnioji dalelė – Žemė. Tad net ir medis buvo vienis ir galėjo turėti savo „medišką“ minčių procesą. Ir jo dalys galbūt gebėjo mąstyti atskirai, kartu išlikdamos nuolatinis vienis. Tad tai, kas formavo šaknis ir leidosi į Žemės gelmes, turėjo polinkį augti žemyn, ir tai, kas buvo šakos, troško kilti; dalys ir visuma panašios.

Hadžis Adibas žinojo neturįs rūpintis dulkių dalelių mąstymo procesu. Kai kurie šios besisukančios būtybės įstatymai buvo aiškūs. Jeigu vasario pabaigoje kas nors pasėtų tinkamas sėklas, pavasario viduryje jau turėtų pilną darželį spalvotų našlaičių. Našlaitės irgi turėjo savo mintis, vanduo ir dulkės taip pat. Visa tai kartu kūrė gavinantį derinį. Jis pagalvojo, kad tiek žinojimo šiam kartui bus gana.

Hadžis Adibas pagalvojo: „Aš esu senas.“ Jo širdis paskendo. Nebebuvo likę daug laiko svarstyti apie tapsmą ir metamorfoses, apie dulkių kaip vientisos visumos ir atskirų dalelių dvasią ar kontempliuoti medžius kaip visumą ar smulkiausių dalelių tapimą vieniu. Jis pagalvojo, kad tikriausiai kiekviena mažiausia bendruomenė turėjo keletą hadžių adibų ir moširų o’dolehsų, ir anglų, kurie kovėsi tarpusavyje. Jis nusijuokė ir įsivaizdavo, kad greičiausiai Asdolahas, jų vietinis mėsininkas, susmulkino visų kovojančiųjų mėsą. Ir tada jis dar sykį garsiai nusijuokė.

Staiga rūsyje ritmingas šaudyklių bildesys staklėse nutilo. Hadžis Adibas nebegalėjo girdėti švelnių moterų pokalbių. Saulė dar nebuvo pasiekusi zenito. Hadžis Adibas vis dar sėdėjo ant aštuoniakampio baseino krašto, jo kumštis buvo po smakru. Jis pasuko galvą ir pro aštrų kampaną, susiformavusį tarp jo galvos ir rankos, pažvelgė į rūsio pusę. Moterys buvo susirinkusios palei rūsio langą, žiūrėjo į jį ir šnibždėjo. Jis jautė, kad kalbama apie jį. Jis prisiminė, kad prieš kelias sekundes pats juokėsi garsiai ir nesuvaldomai, taip, kaip nepritiko jo padėčiai, ir kad moterys dar niekada nebuvo mačiusios jo taip besielgiančio. Lėtai statydamas koją ant žemės, pamanė: „Jos mąsto. Nelaimei, jos mąsto. Ne taip kaip skruzdės ir ne taip kaip smulkios medžio dalelės, ir ne taip kaip dulkių dalelės, bet daugiau ar mažiau jos tai daro.“ Visgi jis buvo tikras, kad jos niekada nemąsto apie mulą Sadrą.

Staiga jis vėl suvirpėjo, nes aišku, kad jos taip pat gali mąstyti apie mulą Sadrą. Ar taip nebuvo atsitikę su ta maištinga ir ryžtinga moterimi, kuri gyveno jų miestelyje, kai jis buvo dar vaikas? Toji, kuri sukėlė tiek šurmulio ir jaudulio. Žmonės kalbėjo, kad ji buvo prostitutė, kita vertus, jie taip pat teigė ją buvus išsilavinusią. O kiek buvo kalbų apie ją! Jis prisiminė kažką sakius jo tėvui, kad ji – mesijas. Moterys juokėsi už rūsio lango. Hadžis niekinamai galvojo, kad jos elgiasi kaip tipiškos kvaišos moterys. Viena stumdėsi, o kitos kvatojosi; viena buvo kutenama, o kita stengėsi ištrūkti. Jeigu namuose nebūtų buvę vyro, jų klegesys turbūt būtų girdėjęs visur. Be abejo, kai kurios iš jų kraustėsi iš proto neturėdamos vyrų, bet joms nebuvo įmanoma juos surasti. Jos buvo priklausomos nuo Hadžio Adibo ir šiuo metu neatsirado jokio tinkamo vyriškio, kuris būtų buvęs pakankamai turtingas paimti vieną iš jų. Be to, jeigu jos ištekėtų, kas tada austų kilimus? Vien dėl to jis negalėtų parvesti nepažįstamos moters į namus. Tuomet jos gal imtų dalyvauti iškrypėliškuose pasilinksminimuose viena su kita.

Hadžis Adibas suspaudė lūpas iš pykčio. Jis nusprendė: „Taip, Žemė yra apvali. Moterys mąsto. Ir netrukus jos nebeturės jokios gėdos.“ Mažas debesis uždengė saulę, vėjo šuoras pakėlė dulkes ir šakeles nuo žemės. „Kaip yra, taip. Kai tik jos išsiaiškina, kad yra įgalios mąstyti, jos sukels dulkes. Poetas Hafizas iš Širazo buvo teisus: „Ši kerėtoja buvo tūkstančio jaunikių nuotaka.“ Jis staiga suprato, kodėl Žemė turėjo būti kvadratinė, kodėl reikėjo ją suvokti kaip nejudančią ir kodėl kiekvienas vyras turėjo teisę aptverti savo žemes tvora. Jeigu bus leista tai prostitutei vadovautis savo užmačiomis, ji nuolat sukios aplinkui ir visus išblaškys. Ir tada stos chaosas.

Hadžis Adibas agresyviu ir staigiu judesiu pasisuko link rūsio. Moterų šnibždesys iškart nutilo. Jis girdėjo jų žingsnius, kai jos grįžo prie audimo staklių. Debesys pasitraukė nuo saulės. Hadžis buvo piktas ir pažemintas. Bet svarbiausia – jis bijojo. Jis jautė, kad netrukus ateis diena, kai anglas pasirodys ir papasakos savo istorijos versiją. Juk jis sau leido begėdiškai atnešti deimantinį žiedą namų šeimininkei, jo žmonai. Kaip jis drįso?

Staiga Hadžis Adibas sustojo. Jis atsisuko ir pažiūrėjo į savo dukrą, kuri sėdėjo ant baseino krašto ir viliojo žuvelę taškymada pirštukais vandenį. Jos garbanoti auksiniai plaukai, nešukuoti ir susitaršę, žvilgėjo saulėje. Jie švietė kaip vaivorykštė. Hadžis Adibas troško viską išpasakoti savo dukrai, kol to dar nepadarė anglas. Jo žmonai nebegalima mokyti. Tada net jei ir anglas Tubai pasakos savąją įvykių versiją, jo istorijos nepadarys didelio įspūdžio. Jo sumanioji dukra, užduodanti protingus klausimus, turėjo suprasti.

Hadžis Adibas pašaukė Tubą. Mažoji mergaitė pribėgo prie tėvo. Kambaryje jie atsisėdo vienas priešais kitą ir Hadžis Adibas paaiškino jai, kad nuo šios dienos ji turi pradėti mokyti. Jie pradės nuo Korano ir abėcėlės ir skaitys Saadžio „Rožių sodą“. Pirmas sakiny, kurį išmoko mergaitė, išliko jos atmintyje visam laikui: „Tuba yra medis rojuje.“

Iš anglų ir persų kalbų vertė Gabrielė Jereckaitė

H. D.
(Hilda Doolittle)

H. D. (Hilda Doolittle, 1886–1961) – JAV poetė ir prozininkė, susijusi su XX a. pradžios avangardine imažistų grupe, kuriai priklausė ir Ezra Poundas bei Richardas Aldingtonas. H. D. neslėpė esanti biseksuali ir tapo viena iš kovotojų už homoseksualų teises bei feministinių judėjimų simbolių.

Kaitra

O vėjau, praplėški šį karštį,
įsirėžk į jį,
sudirsk jį į gabalus.

Šiam tirštam ore
nė vaisius negali nukristi –
vaisius negali nukristi į karštį,
kuris spaudžia ir bukina
kriaušės smaigalį
ir apvalina vynuoges.

Įsirėžki į karštį –
išvagok jį,
atverski abipus
tavojo kelio.

Sodas

Aš mačiau, kaip pirmoji kriaušė
krito –
ir gelsvas spiečius,
medų renkantis, tirštai dūzgiantis,
nebuvo už mane eiklesnis
(apsaugok mus nuo grožio),
ir sukniubau
raudodama:
tu, plakantis mus
savo žiedais,
apsaugoki nuo vaismedžių
grožio.

Medunešės
nesustojo,
oras griaudėjo jų dūzgesiu,
tik aš viena likau parkniubusi.

O grubiai ištašytas
sodų dieve,
tau atnašauju auką –
ar tu, vienintelis, begroži
dievo sūnau,
nuo grožio mus apsaugosi:

šiuos riešutus nukritusius,
iš žalių apšodų išgliaudytus,
vynuogių kekes, tamsiai raudonas
jų uogas, vynu varvančias,
granatus jau perskeltus,
figas prinokusias
ir svarainius dar sirpstančius
tau atnašauju.

Apsaugotas sodas

Man jau pakaks.
Aš dūstu.

Kiekvienas kelias baigiasi, kiekvienas vieškelis,
Kiekvienas takelis veda bent jau
Į kalvos viršūnę –
O tada atseki savus žingsnius
Arba tą patį šlaitą kitapus randi,
Galvotrukčiais nubėgusi.

Man jau pakaks –
Gvazdikų, lelijų, dobilėlių,
Žolių, pipirnių.

Ak, nors šaka sušvytuotų –
Nėra čia
Nei dvelksmo dervos,
Nei skonio žievės ar laukinių žolių
Aitrių, gardžiakvapių –
Vien tik gėlynai kvapniųjų gvazdikų.

Pablo Picasso. Paradas. Amerikiečių mergaitė (panelė Chabelska). 1917

Ar matėt pridengtus vaisius,
Alkstančius šviesos –
Kriaušės, apkamšytas audeklu,
Nuo šalnu apsaugotas,
Moliūgus, beveik sunokusius,
Po šiaudais trokštančius?

Kodėl neleidi kriaušėms kyburiuoti
Ant plikos šakos?
Nuo tavo šokinėjimo aplink
Šis vaisius tik apkars –
Tegu jos kybo, pačios noksta,
Išbando savo vertę,
Pašalusios, susiraukšlėjusios
Nukrinta pagaliau, kaip numatyta,
Aparu rusvu.

O moliūgai –
Tegu išblunka, nugelsvėja,
Žiemos šviesoj
Kiek rūgšteli,
Geriau skanauti šaltį,
Subtilų pašalą
Nei kamšalą ir žolę mirusią.

Nes grožis šis,
Neturintis stiprybės,
Užsmaugia gyvastį.
Aš trokštu, kad išėltų vėjas,
Išblaškytų gėlių stiebelius,
Nutraukytų kvapias galvutes,
Išnešiotų su nuvytusiais lapais –
Pribarstytų takelius šapų,
Nudrėkstų šakelių,
Vilktų didžiules pušų šakas,
Tolimam miške nuplėštas,
Tiesiai per moliūgų lysves,
Išlaužytų kriaušės ir svarainius –
Paliktų tik nuolaužas, suaižytas ir išsuktas,
Bet narsią kovą rodančias.

Ak, ištrypti šį sodelį,
Pamiršti, susirast naujo grožio
Kokioj siaubingoj
Vėjų draskomaj pagairėj.

ROBINSON JEFFERS

Robinsonas Jeffersas (1887–1962) – JAV poetas, tiek gyvenime, tiek kūryboje pasirinkęs „atstumtojo“, atmetančio šiuolaikinį visuomeninį gyvenimą ir kultūrą, vaidmenį. Tokia R. Jefferso pozicija labai imponavo bytnikams, kurie jį laikė vienu iš savo mokytojų. Pirmoji poeto knyga „Asočiai ir obuoliai“ (*Flagons and Apples*) pasirodė 1912 m.

Renkuosi kapą

Sakiau jums kartą eilėmis – nesvarbu, ar skaitėt jas, ar ne,
Apie nuostabią vietą, kur elniai sunkiai sužeisti
Ateina mirti; jų kaulai guli pramaišiu mažose
Kapinaitėse
Po lapais prie mirguliuojančio kalnų upokšnio, ir jei
Tie elniai turi sielas, joms tai patinka, patenkinti
Ragai ir kaulai.
Jau laikas man ateina išsirinkt sau
Kapą: guldys mane vaizdingoj vietoj nuo žmonių atokiai,
Ne kapinėse, ne nekropoly
Ir, Viešpatie apsaugok, tik ne kolumbariume, ir jokių laidotuvių.

Jei aš, žmogus, toks pat vertingas būčiau
Kaip elnias eklus ar naktinė medžiotoja puma,
Džiugu man būtų greta jų ilsėtis.

Kassandra

Pamišėle liepsnojančiu žvilgsniu ir pirštais kaulėtais baltais
Įsikabinusi į sienos akmenis,
Plaukai tartum audra ir kliegesys gerklėj: sakyk, Kassandra,
Argi taip svarbu, kad žmonės patikėtų
Vermės tavos kartybe? Juk iš tikrųjų jie tiesos nekenčia,
Noriau sutiktų tigrą kelyje.
Todėl poetai tiesą vis patepa melu; tik prekijai
Tikėjimu ir politikai
Naujais melais senus užlieja ir garbinami būna už malonią
Išmintį. Apsigalvoki, kvaile.
Ne: vis žlebeni kampelyje teisybės savo plūtą, atgrasią
Žmogui ir dievams. – Tokie jau mes abu, Kassandra.

Sužeistas suopis

I

Sulaužyta sparno atrama styro iš apkrešėjusių
plunksnų,
Sparnas velkasi žeme tarsi nugalėtųjų vėliava,
Į dangų daugiau nepakilt, liko vos keletas
Bado ir skausmo dienų; lūšis ar kojotas
Nesutrumpins mirties laukimo – pakanka
nagų neturinčio laimikio.
Jis tyliai tupi tarp ažuoliukų ir laukia
Išsigelbėjimo atraišuojant; naktimis prisimena
laisvę
Ir sklendo sapnuose, tačiau aušra negailestinga.
Jis stiprus, o stipriųjų skausmas – aštresnis, negalia –
skaudesnė.
Dieną pasirodo valkataujantys šunys ir urzgia piktai,
Bet iš tolo; tik mirtis išvaduotoja privers šią galvą
nusilenkt,
sutramdys ryžtą bebaime, akis grėsmingas.
Įdūkęs šio pasaulio Dievas kartais gailestingas tiems,
Kas prašo malonės, tačiau retai – išdidiems.
Jūs, žmonių banda, nežinot jo arba
pamiršot jį;
Tik suopis, žiaurus ir nesuvaldomas, jį pamena;
Tik suopiai, laukiniai ir nuostabūs, ir žmonės mirštantys – prisimena.

II

Jei ne bausmė, greičiau nužudyčiau žmogų nei suopį,
tačiau šiam raudonuodegiui
Jau nepadėsi, liko tik nebyli kančia –
Sutrūpintas kaulas nebesuaugs, sparnas
velkasi žeme, kabindamasis už nagų.
Mes maitinom jį šešias savaites ir paleidom į laisvę,
O jis paklaidžiojo po kyšulį ir vakare
grįžo, prašydamas mirties,
Ne kaip elgeta – žvilgsnis vis dar kupinas
Nesutaikomo išdidumo. Temstant suteikiau jam švininę
dovaną. Tai, kas nukrito –
Minkštas it pelėdos pūkas plunksnų gniutulas, tačiau
Pakilo – šuoras nirtus, gervės prie patvinusios
upės sukliko baimingai jam slystant
Iš tikrovės, kaip durklui iš makščių.

Vertė Marius Burokas

Žmogus tarp sienų

Sigitas Parulskis. *Murmanti siena*. Romanas.
V.: „Baltų lankų“ leidyba, 2009. 374 p.

Sigito Parulskio romaną „Murmanti siena“ sukėlė nemažai diskusijų, ironiškų ir atlaidžių šypsenų. Dauguma lyg ir supranta, kad knyga logiškai sustyguota, kad joje esama ir tam tikro „popso“, „padarymo“, tačiau neabejotinai joje rasime ir giluminį literatūrinį pamatą.

Šio teksto naratyvas kitoks nei ankstesnių S. Parulskio knygų. Kalbėjimo būdas čia įgyja perspektyvą, pasakojama trečiuoju asmeniu, ir tai yra pirmas bene ryškiausiai į akis krintantis pokytis. Anot autoriaus, jam norėjosi šiek tiek atsitraukti nuo asmeninio rašymo, išbandyti kitokią kalbėjimo būdą. Kitoks šis romaną dar ir tuo, kad jame kalbama apie praeities įvykius, bandoma įbristi į istorinį diskursą: romano laikas apima 100 metų istoriją. Pasakojant pagrindinio veikėjo Adolfo šeimos istoriją pateikiami tam tikri istoriniai faktai, kurie pirmiausia rūpi pačiam autoriui: komunarų sušaudymas, tremtis, partizanų kova ir pan. Romane keliamas atsakomybės klausimas ir neretai atskleidžiamas kritinis požiūris į įvykius. Svarbiausias momentas romane išlieka žmogus kritiniuose istorijos lūžiuose. Autorius vaizduoja žmogų, atsідūrusį žmogiškumui netinkamomis sąlygomis, ir iš to sukuria visą jausmų, nuotaikų, nuomonių bei veiksmų spektrą. Ironiškas, sarkastiškas kalbėjimo būdas, neretai šokiruojantys vaizdai tik sustiprina išgyventų epizodų skausmingumą. Autorius neigia, kad šis romanas istorinis, nors jame ir esama istorinių detalių. Giedrius Viliūnas studijoje „Lietuvių istorinis romanas“ daro prielaidą, kad bet kuris romanas, nevaizduojantis dabarties, gali būti laikomas istoriniu, nes dabartis ir praeitis yra opoziciškos sąvokos. S. Parulskio romanas galima pavadinti nebet metaistoriniu, nes jo pagrindas yra ne istorija, o žmogaus gyvenimas tam tikromis aplinkybėmis. Istorija čia tampa ne laikiška.

Romanas pradeda intriguojančiu sakiniu: „Man atrodo, aš jį nužudžiau.“ (p. 7) Skaitytojas įvedamas į erdvės ir laiko dimensijas – palėpė, voratinkliai, siuvarojami „Singer“, prieblanda... Iš detalių aišku, kad žmogus yra seniai nelankomoje, užmirštoje patalpoje, liudijančioje laiko sustingimą. Šios statiškos erdvės fone žmogus atrodo tarsi inkliuzas gintaro gabalėlyje: „Jau keletą metų jis jaučiasi lygiai taip – blaškosi kaip žodis, kuris neturi dirvos suleisti šaknims. Bergždžia, ant akmenų nukritusi sėkla. Galbūt artėjanti keturiasdešimtmetį pasitiktų tokios būsenos paprasčiausiai neišvengiama.“ (p. 9) Jau pirmame skyriuje nusakomi ir palėpės „lankymo“ motyvai. Akcentuojamas atitrūkimas nuo savo šaknų, protagonistas nežino, kas jis yra. Tapatybės neatradimas – netvirtos egzistencinės būsenos priežastis.

Adolfas kenčia, nes neranda savo buvimo atsvaros, paaiškinimo. Tačiau kyla klausimas, ar praeitis gali duoti tai, ko žmogus ieško. Romane smėsteli užuomina, esą žmogus neretai romantizuoja praeitį: „Visi visą laiką tikisi rasti daugiau. Vienas pagrindinių žmogaus kančios šaltinių.“ (p. 10) Praeitis yra gelbėjimosi ratas dabarčiai, tačiau ir ten žmogus gali būti lygiai taip pat nuvilintas kaip ir dabartyje.

Metaistorinis matmuo nuosekliai atsiveria nuo antro skyriaus, kuriame pasakojama lietuviško miestelio – Olandijos – istorija. Vienintelis Olandijos paminklas Murmanti siena (įvedamas tiesioginis motyvas) romane įgyja mistinę reikšmę – prie jos pradeda visi dvaro vaikai. Taisyklėms nusižengti čia negalima, nes siena yra sakralizuota ir pažymėta pikto lemties ženklais. Sieną romane veikia iš dalies kaip mite arba pasakoje – ji transformuojama kone į gyvą padarą, galintį kerštauti. Ji diktuoja įsakymus ir veikimo sąlygas – vaikai turi būti pradėti tik prieš jos ir tik vasarą. Taisyklėms nusižengti nevalia: Karpovas bandęs vaikui pradėti žiemą, tačiau kiek kartų jis tai mėginęs daryti, tiek kartų jo žmona Ulijana patyrė persileidimą, kol galiausiai išvis negalėjo turėti vaikų. Adolfo brolis Simonas taip pat buvo pradėtas ne prie šios sienos, todėl gimė su Dauno sindromu ir toliau visame romane išskilmingai yra vadinamas Daumanu. Taip parodomas sienos negailingumas. Žodžio „siena“ semantinis laukas išplečiamas, svarstoma sienos simbolika: „Kad ir ką žmonės būtų norėję pasakyti, vienokiu ar kitokiu pavidalu jų kalboje slypėjo sienos baimė, arba baimė, kad sienos nebėra, ir nebus į ką atsiremti, nebus kam suversti bėdos dėl savo nelaimių, neryžtingumo ir nesėkmių.“ (p. 23)

Su praeities patyrimu susijusi ir atminties tema, kuri romane varijuojama gan plačiai. Atsimenama netgi tai, kas vyko pagrindiniam veikėjui dar negimus. Atminties temą romane atliepia ir kalbėjimo būdas, gausus refrenų: tarkim, kokia nors frazė iš romano pradžios pakartojama ir

romano viduryje arba pabaigoje, taip atgaivinama skaitytojo atmintis ir sukuriama *déjà vu* išpūdis. Romane egzistuoja keli laiko tipai: istorinė praeitis ir pagrindinio veikėjo praeitis. Istorinė praeitis neretai siejama su kokia nors vieta ir kvapu, tai savotiškas atmintį skatinantis veiksnys: „Yra tokių vietų, kurios bloškia į praeitį. Baisiau nei laiko mašina... – pradėjo Adolfas, gulėdamas vonioje, smakrą iškėlęs virš kvapnių putų.“ (p. 333) Romane prisiminimų kvapas kartu yra ir laiko kvapas – dažniausiai aitrus lavonų, ekskrementų, puvėsių, pelėsių kvapas. Čia derinami bjaurumas ir grožis, labai skirtingai kalbama apie „žemiškuosius“ dalykus ir meilę; šios dvi dimensijos labai aiškiai išsluoksniuojamos. Pilka, banali kasdienybė ir romantiški jausmai jos fone atskiriami, tačiau meilė neišvaduoja Adolfo iš kankinančios vidinės būsenos. Paradoksas yra tai, kad romano tikslas – lyg ir atgaivinti praeitį, tačiau pati atmintis (istorinė ir asmeninė) savaime yra ir destruktivi, nepateisanti vilčių: „Prisiminimai kaip rūgštis: graužia iš vidaus, prasismelkia į atkampiausias sielos kerteles, šantažuoja ir persekioja, atidengia silpnąsias žmogaus gyvenimo konstrukcijų vietas.“ (p. 54) Romano žmogus yra sau neatrastas, pasmerktas kančiai – ieško praeities, bet ši jį iš dalies nuvilia, nes neatitinka išivaizduojamos praeities, ir atrodo, kad viskas byra, trupa.

Su atsiminimais ir praeitimi labai susijusi erdvė, kurioje atsiduria Adolfas, gavęs smūgį kaltuvu per galvą. Ši erdvė – viena svarbiausių, vienu metu ji yra reali ir aiškiai apibrėžta, kitu – metaforinė, sąlygiška, atitinkanti žmogaus sąsamonės klotus. Ta vieta belangė: „Tamsa tęsiasi. Ji dar baisesnė dėl to, kad įreminta nežinios. Nežinia ir laukimas baisesnė už tamsą. Adolfas sėdėjo visiškoje tamsoje. Čia, patalpos viduje, nebuvo jokio jungiklio, šviesos jis gaudavo tik iš išorės, tam, kažkam Nematomam, panorėjus. Visiškoje tyloje, dvokiant jo paties išmatom, – kad ir kiek jis kentėjo, vis dėlto teko tai padaryti į kampe stovintį kibirą. – Adolfas ėmė kalbėti garsiai.“ (p. 116) Pagrindinis veikėjas nuolat yra ribojamas keturių sienų, kurios karta atrodė murmančios. Ir nors pačiame romane Murmanti siena yra konkreti vieta, ji nėra pati svarbiausia. Murmančią sieną po gaisro miestelyje pastatė Augustinas Zagorskis ir pradėjo su ja kalbėtis. Tokia pati situacija modeliuojama ir pagrindinio veikėjo Adolfo gyvenime – atsідūręs tarp sienų ir netekęs vilties iš ten išeiti, jis ima su jomis kalbėtis (tai tolygu kalbėjimuisi su savimi). Kita pasikartojanti situacija, susijusi su uždara tamsia erdve, yra būsenos refrenas, kai pasakojama apie partizanus. Tai yra Adolfo būsenos paralelė: „Kai duobė pasidarė maždaug tokio gylio, kad tilptų žmogus, atsigulė į ją, ryšinininkas paskubom užklojo jį lentomis ir tuoj pat pasigirdo ant lentų beriamų žemių garsas. Po keleto akimirų partizano slėptuvėje tapo tamsu. Kaip kape, pagalvojo jis. Štai taip bus netrukus ir per amžius. Pro blogai sumestų lentgalių tarpus ant veido pamažu byrėjo žemė, kaip smėlio grumsteliai ant tavo širdies.“ (p. 182–183)

Uždarymo tarp keturių sienų tema romane atveria pagrindinius egzistencijos apmąstymo pamatus. Ši erdvė leidžia pažinti save – ne išivaizduojamą, bet tokį, koks esi – kamuojamą baimės, nevilties, bejėgiškumo. Taigi yra keli Adolfo buvimo šioje patalpoje etapai: iš pradžių jis nežino nei kur, nei kaip atsідūrė, vėliau po truputį ima suvokti, kas kur yra, turi vilties ištrūkti, tačiau padėčiai nesikeičiant ateina suvokimas, kad greičiausiai išsigelbėti nepavyks. Ši erdvė – savotiška kankinimo vieta, jos motyvas pasikartoja romane ne kartą. Tai ir metafizinė erdvė, kurioje Adolfas supranta, kad negali prasmės rasti ten, kur nežinai, dėl ko egzistuoja. Neviltis susimaišo su baime, Adolfas laukia Godo, kuris čia transformuojasi į išivaizduojamą personažą

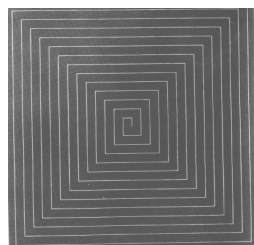
Mizandras – Adolfo susikurtą būtybę, baimės personifikaciją. Mizandras anaipol neregimas kaip išgelbėtojas ar išsigelbėjimas, atvirksčiai – jo bijoma, Adolfo vaizduotė „apdovanoja“ jį visomis neigiamomis savybėmis. Išivaizduojama, kad Mizandras – maniakas, iškrypėlis arba, blogiausia, maniakas homoseksualistas. Pagrindinis veikėjas nesupranta nei kam, nei už ką yra kalinamas. Atmintyje jis bando atkurti įvykių seką, tačiau jam prastai sekasi – jis atsimeina tik tam tikras nuotrupas, ypač ūsuotąją moterį Valeriją. Po kiek laiko Adolfas supranta, kad nebesupranta nieko. Visiškoje tamsoje, kai net nematai savęs, dalį laiko gali galvoti, kad esi, tačiau vėliau Adolfas suvokia nebežinantis, ar jis apskritai yra, patiriama egzistencinė tuštuma. Kad sau patvirtintų savo buvimo faktą, jis ima kalbėti garsiai, tačiau... „Kai taip sėdėjo tamsoje, nematydamas savo rankų, kojų, apie kūną žinodamas tik iš atminties, balsas tapo vieninteliu įrodymu, kad jis egzistuoja. Gali būti, kad aklieji jaučiasi taip pat. Koks iš to džiaugsmas – patirti savo egzistavimo faktą. Faktai mums kelia džiaugsmą tik tada, kai juos galime kam nors parodyti, prieš ką nors pasipuikuoti, bent jau pasidalyti jais. [...] Reikalingas pašnekovas, reikalingas įrodymas, kad esi šiame pasaulyje ne vienas, kad yra kažkas didesnis už tave, kam tu reikalingas, kam rūpi.“ (p. 117) Vienatvė ir nereikalingumas daro žmogų apgailėtiną patį sau. Tokioje situacijoje tarsi matoma, kad žmogaus gyvybė nieko nereiškia, nes netgi pats žmogus nebežino, ką su ja veikti. Kai netenkama visko, lieka tik atmintis, tik praeitis. Būtent šioje erdvėje Adolfas bando atsiminti savo kūną, be tikslo deklamuoti visokius į galvą atėjusius eilėraščius, kad galėtų sutramdyti baimę. Baimės tema varijuojama, tačiau pagrindinį veikėją ji pasitinka šioje erdvėje, kuri galėtų būti tapatinama su motinos iščiomis, kamuojančia klaustrofobija.

Uždaros erdvės motyvas „keliauja“ per visą romaną. Aprašoma tamsioji vieta, požemis, primena beketiškąją absurdo teatro praktiką. Čia labiausiai bijoma savęs: „Laikas tamsoje išsitiesia, tampa slegiantis, grėsmingas. Jis bijo pasilikti tamsoje su savo mintimis.“ (p. 119) Veikėjas supranta savo būties beprasmiskumą, savo priklausomybę nuo aukštesnės jėgos – susikurtojo (išivaizduojamojo) Mizandro. Įdomu tai, kad Adolfas šioje erdvėje jaučiasi esąs stebimas. Jis įsitikinęs, kad viena siena yra perregima iš išorinės pusės ir Mizandras mėgaujasi jį stebėdamas. Galbūt Mizandras yra Dievo personifikacija, o Adolfo santykis su juo išreiškia požiūrį į Dievą. Vėliau Mizandras dingsta, pasikeičia ir vaizdavimo erdvė, tačiau paties veikėjo būseną nekinta. Pasaulyje jis jaučiasi lyg tarp stiklo sienų. Taigi romano veikėjas veikia pagal dostojevskiškąją psichologinės analizės metodą, lyg būtų savo sielą padėjęs ant anatomo stalo, leidžiasi stebimas pro stiklą tarsi realybės šou. Veikėjas jaučiasi nejaukiai eidamas gatve ir žvelgdamas į parduotuvinių vitrinų, kuriose iš vienos pusės atsispindi jis pats, o iš kitos jį galima stebėti. Žmogus mato pats save šiame pasaulyje, bet nekvestionuoja galimybės būti nuolat stebimas. Ši idėja romane virsta ne šiaip idėja, bet beveik isteriška baimė būti persekiojamam:

– Tu pats stovi už stiklo, apie kurį tiek daug kalbi, pats stebi savo kančias ir nenori sau padėti.

– Mums visiems patinka žiūrėti pro raktų skylutę. Net jeigu tik į save. (p. 372)

ANDŽELIKA ALEKSANDRAVIČIŪTĖ

Penki sakiniai apie mūsų kalbą

LTV „Klausimėlis“ ragina internete puoselėti lietuvišką raštą ir net pačių svetainių adresus kurti lietuviškomis raidėmis, pvz., www.klausimelis.lt (su raide *ė*). Tai labai sveikintina iniciatyva (kad nenukeitumėm šunkeliais), ir nors pastaraisiais metais internetas labai masiškai bei sėkmingai lietuvinamas, dar ne viskas padaryta. Kartais gal ne dėl to, kad nėra noro, o dėl to, kad tai labai sunku. Pavyzdžiui, Lietuvių kalbos instituto Kalbos konsultacijų kompiuteriniame banke antraštiniai žodžiai surikiuoti ne pagal lietuvišką, o pagal anglišką abėcėlę. Todėl (ypač retai vartotiną!) žodį *šampanas* rasime iškart po (visai nevartotino!) *samovaro*, bet prieš *sampilą*, o žodžio *ypač* veltui ieškotume prie raidės *i* – jį rasime tik po *Vytis*, o šis atitinkamai atsідūrė ne po *vitaminizuoti*, o raidės *v* pačiame gale.

-lj-

Miunhauzeno atostogos

Sigitas Parulskis. *Vėjas mano akys.* Atostogų romanas. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2010. 238 p.

Po istorinio romano ir eilėraščių rinkinio Sigitas Parulskis nusprendė atsikvėpti ir parašyti detektyvinį nuotykių atostogų romaną. Tačiau, kaip paaiškėja ir knygos pagrindiniam veikėjui, atostogauti taip pat nėra paprasta.

Iš Šiaurės Atėnų į Graikijos salą neįpareigojančių lytinių malonumų ieškoti atvykęs Odisejas vieno iš jų ryte neatsimena, kitą – tik susapnuoja. (O tai yra nusivylimas atostogaujantiems skaitytojui. Galbūt kitas S. Parulskio žingsnis galėtų būti erotinis romanas?) Būtent seksualiniai troškimai ir ipainioja Odiseją į bėdas, kurių autorius jam užkaria su kaupu. Tiesa, po intriguojančio pirmo knygos skyriaus S. Parulskis vargais negalais paišo bendrą kontekstą, pagrindinių įvykių preliudiją, šokišius tokius veikėjų portretus (ar greičiau tik paskirus būdo ir išvaizdos bruožus), nekantraudamas pereiti prie smagiosios dalies.

Odisejo, kuris yra ir pasakotojas, praeitis tragiška: motinos savižudybė, nutraukti ryšiai su tėvu, tarybiniu rašytoju, draugo filosofo pastūmėjimas į savižudybę... Visus šiuos skausmus autorius išvardija, emociškai išryškindamas tik vieną, jam gerai pažįstamą temą – santykius su tėvu. Kita lieka informacijos lygmenyje.

Saloje lietuviui, tiesa, prisistatančiam čiuvašu, kompaniją palaiko ketvertas svetimtaučių: olandė baro savininkė (apie ją pasakotojas nei į tvorą, nei į mieta papokštauja: „Graikas pasirodė esąs olandas ir net ne vyras, o moteris, nors jokių požymių, kurie liudytų skirtumus, aš nepastebėjau“, p. 10), danas nuoboda rašytojas (romanui artėjant prie kulminacijos pateikiantis krūvą neaišku ar reikalingų faktų iš graikų istorijos ir mitologijos) ir du vokiečiai – seksualioji Sonia ir jos brolis Heinrichas. Protarpiais pasirodo ir pabaigoje svarbų vaidmenį prisiima kekšė Penelopė. Visada efektingas, nors ir ne naujas, veikėjas yra Homeras – aklas salos mafijos bosas, persikūnijantis iš smirdančio valkatos į milijonierių baltu kostiumu. Įdomu, kad Odisejo draugeliai Lietuvoje, kuriuos jis gan dažnai prisimena norėdamas pa-

pasakoti ką nors vulgaraus arba pseudoišmintingo, apibūdinami tik pagal profesiją (filosofas, aktorius, bankininkas), vardų jie neturi.

„Prietranka, bet nenuobodus“ (p. 123), – Odiseją meiliai apibūdina Sonia. Mizantropišku žvilgsniu vertindamas pasaulį šis antiherojus pažeria išminties perliukų: „Daiktas šiais laikais stipresnis, nes jis dar turi vertę, o žmogus – beveik jokios“ (p. 44); „Viskas prasidėjo nuo Mozės su tais akmeniniais bloknetais. Jis ne taip suprato Dievą. Viską iškraipė. Mozė buvo pirmasis žurnalistas, kuris nemokėjo imti interviu.“ (p. 41) Tekstas žiba palyginimais: „Prakeikta sala – nelyg kaulėta moteris, kurios niekas negeidžia“ (p. 9), „jūra vaitojo kaip gimdantis virtuvinis kombainas“ (p. 31). Pasitaiko ir iš tolo atpažįstamų parulskiškų sentencijų: „jaučiau, kad geismas manyje tikrai stipresnis už visas baimes. Pasitaiko tokių laimingų akimirų vyro gyvenime“ (p. 108), „Nieko nėra blogiau, kaip komplikauta moteris“ (p. 168), „nuo žodžio „dvasingumas“ mane apskritai pykina“ (p. 15), „nuoširdumas man atrodo pati bjauriausia veidmānystės forma“ (p. 21).

Tačiau tokių pašmaikštavimų toli gražu nėra tiek kiek „Trijose sekundėse dangaus“ ar juo labiau „Nuoguose drabužiuose“. Žinoma, atostogų romanas tarsi to ir nereikalauja, tačiau banalus sąmojis („jaučiau, kad gerklė kyla neatpažintas skraidantis objektas“, p. 139) ir tuščiažodžiamai („Lankytojų kavinėje nebuvo daug. Tiesą sakant, jų apskritai nebuvo, išskyrus mus“, p. 165) taip pat nėra žanro atributai. Kita vertus, S. Parulskis visada apsigina iš anksto: „Ar gali ką nors pasakyti nesidarkydamas? – Negaliu.“ (p. 33)

Ar tai būtų nuobodžiai nevykę bandymai užblokuoti pavogtą banko kortelę (tai turbūt rodo, kaip menkai herojus nusimano apie buitį), ar nuotykiškai su žiebtuvėliu (uždegiau, užgesinau, uždegiau, užgesinau; 22 skyrius) – visas kaltes galima suversti Odisejui, nesiliaujančiam analizuoti situacijų, kuriose kepurėnėjasi. Pagrindinis romano veikėjas svarsto, ar jis dalyvis, ar tik stebėtojas, nors visi įvykiai tiesiogiai jį liečia.

Retkarčiais autoriui pavyksta sukurti kafkišką-gavelišką labirintų ir absurdo atmosferą. Prostitutė, su kuria pra-

leistos nakties neatsimena, Odiseją palieka be pinigų ir telefono, Homeras siūlo kažki iškrėpėlišką sandėrį, žmonės, su kuriais vakar kalbėjo, apsimeta jo nepažįstantys, o nepažįstami spokso kaip į nusikaltėlį. Ir vis kas nors lyg tarp kitko paklausia: „Odisejau, tu bijai?“ Gatvelių labirintai veda prie apgraužtos balerinos kojos ir baisių senių, parduotuvėje besiskutančių kojas (mano nuomone, efektingiausia knygos vieta). O kur dar masinė orgija viešbučio virtuvėje, apleistai laivai ir nelinksmos maudynės atviroje jūroje.

Nors siužetas nėra būdinga lietuvių literatūros savybė, įpusėjęs šią knygą imi pasiduoti keistų įvykių ir įtarinėjimų srautui, vedančiam prie apgalvotos pabaigos. O gera pradžia ir pabaiga – tai jau pusė knygos. Kaip pranašumą galima paminėti ir subtilų knygos leidimą su nedidelėmis realistinėmis iliustracijomis kaip senais laikais bei trumpus skyrius.

Pabaigoje autorius atskleidžia visas kortas ir su pasimėgavimu suveda detektyvines linijas į sūnaus ir tėvo mitologiją, kurią neabejotinai išmano. Gaila, kad santykių su tėvu praeitis visiškai neišplėtotą („Tėvo aš nelabai mėgau“, p. 23), tarsi būčiau praleidusi pirmą romano dalį. Ar čia tiesiog toks radikalus troškimas nubraukti visa, kas buvo: „Aš čia juk atvažiauvau pradėti gyvenimą iš naujo“ (p. 52). Neapsant visų nesėkmių, Odisejui ši savo planą, nors ir netyčia, įgyvendinti pavyksta.

Nuo pat pradžių neapleido jausmas, kad į tą neįaukią salą autorius bėga pats nuo savęs, kad jo tekstas suvaizdintas, o skaitytojas apgaudinėjamas. Odisejo melų istorija skamba kaip Miunhauzeno pasakojimas nepažįstamiems bare, bėda tik, kad skaitytojas blaivus. O nuostabu tai, kad autorius numatė ir šitai: knygos pabaigoje herojaus nuotykiškai tarsi postmoderniai „pavingiuojami“ – nežinia, visa tai nutiko ar ne. Taip S. Parulskis išlieka savimi: paslapčiom sukomplicuoja lengvą literatūros žanrą ir suorganizuoja savo veikėjui atostogą, kurios prievarta veda prie tikrų tikriausio dvasinio praregėjimo.

EMILIA VIŠOCKAITĖ

Nuslėpta

Sutraukia raumenis. Iš pradžių tokie agresyvūs, veržlūs judesiai pamažu slopsta, veide iš nervinės įtampos ima ryškėti irzulys, nepasitenkinimas, nuovargis, bet ne susitaikymas. Sunku toliau irtis, rankos nebekyla ieškoti. Ne, visgi pakelia paskutinį kartą, šiandien jau baigta, lengvu spustelėjimu užgesina prie lovos esančią stalinę lempelę ir užmiega, išsekintas. Dar vienas nesėkmingas bandymas išsikverbti į pasaulį, kuo daugiau išsiaiškinti apie jį kaip apie laukinį gyvį arba ką tik išvestą augalo veislę, pažinti ir prisijaukinti tai, su kuo tenka gyventi. Galų gale įrodyti sau ir kitiems, kad pats esi gyventojas, o ne koks svetimas, ir nieko nėra nuo tavęs nuslėpta.

O iš tiesų yra. Viskas nuslėpta, bent jau svarbiausioji dalis to, kas padėtų nurimti, nustoti suktis apie savo ašį, iš informacijos klodų išpešant tik kelias eilutes kokių nesuvokiamų filosofo svaichiojimų, kelis kokios gražios šalies gatvių vaizdus, kelis nereikšmingus bendradarbio žodžius, kurie, nors ir nieko nereikšmia tarsi roboto išpyškintos frazės, įsireš tau į atmintį kaip visiško atsiejimo nuo kitos gyvybės pavyzdys. Ir apims nusivylimas, kad visai kaip prie kaulo, kurį saugo šuo, tau nepavyks prisiliesti prie kažko už kasdienos suvokimo ribų, nors galbūt tai tavo išgelbėtu nuo to besikartojančio rytojauš. Beveik žinai, kad kiekvieną akimirą esi apgaudinėjamas, aplinka įstumia tave į šaltą vandenį ir aiškina, kad tai normalu, nors kaip kokiam nevykusiam realybės šou atrodo, kad viskas prastai surežisuota, tuoj tuoj nugrius dirbtinė siena su tropikų atvaizdu ir tu pamatysi operatorių, begėdiškai filmuojantį tave, žinoma, iškrėpėliškais tikslais.

Tokia yra tavo diena. Atsikėlęs ryte iš naujo lyg vaikščias stebiesi tuo, ką matai, iš naujo piktiniesi, kad saulė šviečia tiesiai į veidą, ir iš naujo atrandi, kad reikia nuo jos slėptis žaliuzėmis. Vėl suvoki, kad ant kėdės gulintys skudurai yra tavo kasdieniai rūbai, ir turi velniškai skubėti, nes tavęs kažkam reikia kitam miesto gale su švarku, kaklaraiščiu ir verslininko šypsena. Visą laiką suglumęs bandai perprasti, kas tau sakoma, ir užgniaužti tuos klausimus galvoje, kuriems atsakymo ne-

pasakė niekas, dar baisiau – joks žmogus jau keletą metų nieko neklausė, nes pasimiršo savo nereikalinguose reikaluose.

Keletą metų ieškai, tačiau, užuot toliau stovėjęs pradiame taške, dabar tame taške klūpi iš nuovargio. Pervertei tūkstančius knygų, kuriose tik asmeniniai pamąstymai, nė kiek nepadedantys susieti minčių su savo, o ne autoriaus pasaulio suvokimu, aibė šalių, kurias aplankei, net ir tokių dvasingų, kuriose tau vietoj atsakymų pasiūlė valgyti, prigrūsti burną vietinio maisto, nes pasirodo, kad paelja ir beliašas sudaro visą kultūrinį palikimą, o žmonės, su kuriais kalbiesi, bendraujai, myliesi, galiausiai parodo visišką svetimumą, nori išsikverbti į tave tik fiziškai ir išsiurbti tavo optimizmą, taip sugriaudami bent menkos pastogės, paramos šitame naudos ieškotojų pasaulyje iliuziją. Ir todėl, būtent todėl pabudęs iš besapnio miego tu neturi noro kartoti dieninės gyvenimo repetitijos.

Tau nieko neskauda, kvėpuoji laisvai, sugniaužęs kumštį jauti venomis pulsuojantį šiltą kraują. Toks stiprus kaip darbinis gyvulus, galėtum stryktelti iš lovos ir padaryti ką nors prasmingo, sužinoti ką nors, kas tave patenkintų, bet tie raumenys pravers tik somnambuliškoms klajonėms – taip niekad ir nestryktelėjai, o tik vangiai išsluogei iš patalų, kad mašinaliai atliktum savo reiklaus kūno ritualus. Nusiprausęs, pažvelgęs veidrodyje į jauną, lygų veidą susigėsti, jautiesi kaltas, nes neturi kaip pasiteisinti dėl liūdnų kankinio akių. Ir nelaimingas, nes žinai, kad nerasi, už ko užsikabinti, kad neplauktum toliau beprasmiškai pasroviui. Gausi tik tai, kas duodama visiems: vangiai slenkančias valandas stebėti, kaip saulė nusidažo švelniai rausvu atspalviu, pakyla virš namų ir pažadina, kaitina, kad visi suprastų, jog jau vidurdienis, tada pamažu tolsta, atsiveikina su vėpsančiais į ją romantikais ir įsakmiai praneša apie miego laiką, to miego, kuris, nors ir nėra geriausia išeitis, trumpam nuramins.

Ranką pakelia paskutinį kartą, lengvu spustelėjimu užgesina prie lovos esančią stalinę lempelę ir užmiega, išsekintas.

RŪTA JAKUTYTĖ

Kubas

Kubo sienos, grindys ir lubos yra grotos. Senieji žmonės pro jas matydavo saulę, žirafas, lietu, girdėdavo melodijas. Grotų tarpų platumas viliojo ištrūkti. Tačiau su kiekvienu bandymu grotų tarpuose radosi naujos grotos. Ne vienas, susiviliojęs tariama laisve, neteko kojos ar galvos.

Dar mūsų senelių seneliai pasakojo pro tarpus regėję šviesą. Kažkas melavo matęs išorėje pracinant liūtą, kažkas – nuvilnijant bangą. Mums tai tik kubo mitas, kurį pasakojame savo vaikams; paminklas laukinei senųjų žmonių vaizduotei.

Tarpai nei mūsų regai, nei lytėjimui seniai nebepricina, nors vėjas kartais pučia. Kubo sienas, grindis ir lubas išdažėme baltai. Būta pageidavimų viename iš viršutinių kampų nupiešti saulę. Tačiau kažkam paklausus, kas yra saulė, – stėjo tylą.

Kube turime barą, baseiną, mišką, zoologijos sodą ir kapines. Mūsų merginos mums verda kavą ir šypsosi. Gerdami šitą gardų gėrimą rūkome merginų susuktas suktines ir aptarinėjame vakarykščius nuotykius bare.

Gyvenimas kube malonus ir lengvas, nors baseinas jau daug kam pabodęs. O dėl kapinių, tai čia laidojame mirusius draugus.

Kartais kube ima skambėti nežinia kieno dainuojamos dainos apie jūreivius. Mūsų seneliai į tokias dainas reaguodavo sunkiai: skubėdavo į barą prisigerti. Jokios, net pačios nekalčiausios, užuominos apie kubo mitą tokiais sunkmečiais nebūdavo toleruojamos. Proga patylėti praleidusių gudruolių laukdavo tremtis į Mišką.

Mūsų nejaudina nei vėjai, nei dainos. Vėjui kedenant plaukus, mes laktome po kubą ir savo kukliais balsais priitariame melodingai jūreivių giesmei. O ką jau kalbėti apie atgaivą, kurią vėjas teikia zoologijos sodo papūgoms ir karščiuojantiems vaikams. Ir išgeriame mes tik tada, kai nuotaika tinkama, o ne iš baimės ar noro užsimiršti.

Susigraudinu, kai pagalvoju, kokios nuostabios bus ateties kartos.

ADOMAS PŪRAS

Iš „Užrašų knygutės“

Atkelta iš p. 4

Žolė atrodė pasmerkta, o gėlėms lemta nuvysti – juk jau visur ruduo. Bet dar iki pasirodant balandžiams terasoje prasidėjo džiaugsminga meditacija. Šioji ekstazė buvo be priežasties – jei džiaugsmas turi priežastį, tai jau ne džiaugsmas; džiaugsmas tiesiog buvo, o mintis buvo bejėgė jį suvaldyti ir paversti prisiminimu. Džiaugsmas buvo per daug stiprus ir aktyvus, kad mintis pajėgtų juo žaisti: ir mintis, ir jausmas visiškai nurimo ir nutilo. Jis sklido bangomis – kažkas gyvo, nepatalpinamo, nesulaikomo, o su džiaugsmu atėjo palaima. Visa tai buvo anapus bet kokios minties ir poreikio.

Ką reiškia pasiekti tikslą? Pasiiekti tikslą reiškia atsidurti baimės šešėlyje. Ar egzistuoja vidinis pasiekimas, pasiekiamas tikslas, siektinas rezultatas? Tikslus skiria mintis: Dievas, malonė, sėkmė, dorybė ir taip toliau. Tačiau mintis – tikrai reakcija, atminties atsakas; ir mintis gimdo laiką, skirtingą įveikti atstumui tarp to, kas yra, ir to, kas turi būti. Tai, kas turi būti, – idealas, tai kažkas žodiška, teoriška, anapus realybės. Dabartis – faktiškai esanti – yra belaikė, be siektino tikslo, be įveikiamo atstumo. Faktas egzistuoja, o viso kito nėra. Kur yra faktas, ten idealas ir siektinas tikslas; idealas, tikslas – tai bėgimas nuo fakto. Faktas neturi nei laiko, nei erdvės. O kaip tada su mirtimi? Egzistuoja sunykimas; fizinio organizmo mechanizmas suyra, sunyksta – tai ir yra mirtis. Bet tai neišvengiama, kaip neišvengiamai sudyla šis pieštukas. Ar tai ir yra baimės priežastis? Ar veikiau pasaulio, kuriame mes kažkuo tampame, kažką įgyjame, kažko pasiekiamo, mirtis? Šis pasaulis bevertis; tai vaizduotės, vengimo pasaulis. Faktas – tai, kas yra, – ir tai, kas turi būti, – du visiškai skirtingi dalykai. Tai, kas turi būti, prižiūta prie laiko ir atstumo, liūdesio ir baimės. Viso to mirtis palieka tikrai faktą, tai, kas yra. Tai, kas yra, yra be ateities; laiką gimdanti mintis negali paveikti fakto; mintis negali pakeisti fakto, ji gali nuo jo tikrai bėgti, bet kai bet koks noras bėgti dingsta, tada faktas smarkiai pasikeičia. Tačiau reikalinga minties, kuri yra laikas, mirtis. O kai minties kaip laiko nebėra – argi dar faktas yra? Kada laikas kaip mintis sunaikinama, nebėra judėjimo jokia kryptimi, nebėra erdvės, kurią reikėtų užimti, o yra tik tai tuštumos tyła. Tai visiškai laiko kaip vakar, šiandien, rytoj, kaip nuolatinio tęstinumo ir tapsmo atminties sunaikinimas.

Tuomet būtis yra belaikė, tikrai faktinė dabartis ir ši dabartis nepriklauso laikui. Tai dėmesys be minties sienų ir jausmų užtvarų. Žodžiai vartojami komunikuoti, bendrauti: patys savaime žodžiai, simboliai apskritai neturi prasmės ir reikšmės. Gyvenimas – visada faktinė dabartis, o laikas visada priklauso praeičiai, kaip ir ateičiai. Laiko mirtis reiškia gyvenimą dabartyje. Būtent šis gyvenimas nemirtingas, o ne gyvenimas sąmonėje. Laikas – tai mintis sąmonėje, o sąmonė uždaryta savuose rėmuose. Minties ir jausmo kuriamoje struktūroje visada esama baimės ir liūdesio. Liūdesys užsibaigia kartu su laiku.

1961 m. lapkričio 30 d.
Madrasas, Indija

Vietovė be upės nyki. Tai nedidelė upė, jeigu išvis ją upe galima pavadinti, bet per ją nutiestas didelis tiltas iš plytų ir akmens, nors ir neplatus, autobusams ir automobiliams tenka sulėtinti greitį; ant jo visada pilna pėsčiųjų ir, aišku, dviratininkų. Nors ją būtų galima vadinti upe, liūčių sezonu ji atrodo ir gili, ir vandeninga, bet dabar, kai liūtys beveik baigėsi, ji panaši į plačią vandens juostą su didele krūmais apaugusia sala. Teka ji tiesiai į jūrą rytuose, gyvybingai ir džiaugsmingai. Dabar tai kito liūčių sezono laukianti plati smėlėta sekluma. Per brastą į salą brido galvijai; keletas žvejų bandė pagauti bent kokią žuvį, o visos žuvis buvo smulkios kaip didysis pirštas, o kai jas po medžiais pardavinėjo, sklido bausis kvapas. Šįvakar vandenyje visiškai apmiręs stovėjo didelis garnys. Jis buvo vienintelis paukštis upėje; vakarais čia paprastai būriuodavosi varnos ir kiti paukščiai, bet šįvakar tebuvo šis garnys. Nepamatyti jo – balto, sustingusio po saulėtu dangumi – buvo neįmanoma. Kiek toliau matėsi geltona saulė ir žalsva jūra, o link jų nusidriekusiam plote – trys palmės, žvelgiančios į jūrą ir į upę. Vakaro saulė nušvietė ir jas, ir jūrą už jų – neramią, pavojingą, alsuojančią malonia žydruma. Nuo tilto dangus atrodė be galo didelis, artimas ir giedras; iki oro uosto nuo čia toli. Šįvakar tas vienintelis garnys ir trys palmės atstojo

visą žemę, praeitą ir būsimą laiką, ir gyvenimą be praeities. Meditacija tapo žydėjimu be šaknų, o todėl ir mirimu. Nei-gimas yra nuostabus gyvenimo judesys, o pozityvumas yra reakcija į gyvenimą, tai priešinimasis. Priešinimasis nėra mirtis, o tikrai baimė; baimė toliau gimdo baimę ir degradaciją. Mirtis – tai naujo skleidimasis; meditacija yra žinojimo mirimas.

Keista, kad žmogus niekada negali pasakyti: „Aš nežinau.“ Iš tikrųjų tam pasakyti ir pajusti reikalingas kuklumas. Bet žmogus niekada nepripažįsta fakto, kad nieko nežino; šis tuščias didžiavimasis protą užpildo žiniomis. Tuštybė – keista liga, visados žadinanti viltis ir visados nuliūdinanti. Bet pripažinti, kad nežinai – tai sustabdyti mechanišką žinių kaupimo procesą. Yra ne vienas būdas pasakyti „Aš nežinau“ – apsimitinėjimas pasitelkus visus slaptus ir gudrius metodus, noras padaryti įspūdį, tapti svarbesniam ir taip toliau; yra „Aš nežinau“, iš tikrųjų nurodantis žinojimui įgyti reikalingą laiką, ir yra „Aš nežinau“, kai neieškoma būdo, kaip įgyti žinojimą. Vienu atveju tikrai kaupiama ir niekada nesimokoma, kitu atveju turime būseną žmogaus, kuris mokosi nekaupdamas. Reikalinga laisvė mokytis, tuomet protas atjaunėja ir nuskaistėja; o kaupimas silpnina protą, jis sensta ir vysta. Nekaltybė – ne patirties trūkumas, o išsivadavimas iš patirties kaupimo; tai laisvė mirti visiems išgyvenimams ir laisvė neleisti jiems įleisti šaknis kaupiančių smegenų dirvoje. Gyvenimo be išgyvenimų ir patirties nėra, tačiau kada dirva pilna šaknų, nėra ir gyvenimo.

Bet kuklumas nėra sąmoningas išsivadavimas iš žinojimo – žygdarbio tuštybė; kuklumas – tai nežinojimo pilnatvė, kuri ir yra mirimas. Mirties baimės esama tikrai žinojime, bet nežinojime jos nėra. Bijoma ne nežinomybės, o tikrai žinojimo pasikeitimo, žinojimo pabaigos.

Bet pripratimas prie žodžio, emocinis žodžio turinys, paslėpta žodžio prasmė neleidžia iš jo išsivaduoti. Be šios laisvės esate žodžių, išvadų, idėjų vergas. Jeigu, kaip daugelis, gyvenate žodžiuose, vidinis troškulys tampa nepasotinamas; tai tarsi visą laiką arti ir niekada nesėti. Tai gyvenimas beprasmiam nerealumu, veidmainystės ir liūdesio pasaulyje. Įsitikinimas yra žodis, mintijimo rezultatas, sukurtas iš žodžių, ir būtent tai kenkia, atima iš proto jo grožį. Sunaikinti žodį – tai suardyti vidinę saugumo struktūrą, kuri ir taip beprasmė. Šis nesaugumas nėra prievartinis nusigręžimas nuo saugumo, vedantis prie įvairių negalavimų. Tai yra nesaugumas, kylantis iš saugumo klestėjimo, iš kuklumo ir nekaltybės, kurių galios išdidusis niekada nepajus.

1961 m. gruodžio 3 d.
Madrasas, Indija

Jie ginčijosi mažoje lūšnelėje su aliejiine lempa šalia to mielo kelio; ji šaižiu, spiegiančiu balsu kažką rėkė apie pinigų, jų nebeužtenką ryžiams, o jis tik tyliau, išgąstingu balsu kažką mekeno. Balsai buvo girdimi iš labai toli ir tik triukšmas perpildytame autobuse juos nustelbė. Palmės stovėjo tylios ir net plunksniškos kazuarinų viršūnės nustojo švelniai linguoti. Mėnulio nebuvo ir nebuvo tamsu, saulė jau kada pasislėpė besikaupiančiuose debesyse. Pralėkė autobusai ir automobiliai, daugybė jų, visi važiuo pažiūrėti senos šventyklos ant jūros kranto ir štai kelias vėl tapo ramus, atskirtas ir apleistas. Retkarčiais, tyliai kalbėdamiesi, praedavo po dienos darbų pavargę valstiečiai. Ta nuostabi bekraštybė priartėjo ir buvo čia su neįtikėtinu švelnumu ir meilumu; kaip gležnas lapelis pavasarį, kuris taip greit išnyksta, ji buvo absoliučiai pažeidžiama ir todėl niekada nesunaikinama. Visos mintys ir jausmai išnyko, baigėsi ir bet koks pažinimas.

Keista, kokie svarbūs tapo pinigai, – ir duodančiam, ir imančiam, ir valdžios žmogui, ir vargšui. Jie nuolatos kalba apie pinigus arba vengia apie juos kalbėti, nes tai blogas tonas, bet ištiesai apie juos galvoja. Pinigai geriems darbams, pinigai partijai, pinigai šventyklai ir pinigai ryžiams nusipirkti. Turėdami pinigų nesate laimingi ir nelaimingi esate, jei jų neturite. Jums nurodoma, ko žmogus vertas, pasakojant apie jo padėtį, jo laipsnius, jo protą, jo gabumus, apie tai, kiek jis uždirba. Turčiaus pavydas ir skurdžiausias pavydas, kova siekiant išsiskirti žiniomis, drabužiais, puikia kalbėseną. Kiekvienam norisi kažkam padaryti įspūdį, ir kuo didesnis sambūris, tuo geriau. Bet pinigai svarbesni už visa kita, išskyrus valdžią. Siedu dalykai yra žavingas derinys; šventasis turi valdžią, nors ir nėra pinigų; jis daro poveikį ir turtuoliui, ir vargšui. Politikas panaudos šalį, šventąjį, dievų, bet ką, kad užkoptų į viršūnę ir skelbtų jums apie garbėtroškos absurdiškumą ir valdžios negailestingumą. Pinigams ir valdžiai nėra galo: kuo daugiau turite, tuo daugiau norite. Bet už visų pinigų ir valdžios stovi liūdesys, kurio

neįmanoma paneigti; galite jį nustumti į šalį, pabandyti jį užmiršti, bet jis visada čia; negalite jo nuginčyti, jis čia visados, – gili žaizda, kuri, atrodo, niekada neužgis.

Niekas nenori būti išsivadavęs iš liūdesio, labai jau sudėtinga jį suprasti; jis visai aiškinamas knygoje; taip knygos, žodžiai, išvados tapo svarbiausi, tačiau liūdesys vis tiek čia pat, nors ir pridengtas idėjomis. Ir tuomet darosi svarbu pabėgti; bėgimas – pati paviršutiniškumo, kad ir nevienodo gilumo, esmė.

Tačiau nuo liūdesio lengvai nepabėgsi. Kad jis baigtųsi, turi įeiti į pačią liūdesio šerdį ir iširti jį; turi atlikti labai gilų kasinėjimą ir tyrimus savyje, nepalikdamas neatidengto nė vieno kampelio. Turi matyti kiekvieną gudrios minties vingį ir posūkį, kiekvieną jausmą, kad ir ką jis liestų, kiekvieną reakciją be jokio varžymo. Tai tas pats, kaip atsekti upės ištakas, patį upę ir atves iki jų. Turi susekti kiekvieną kelrodį siūlą į liūdesio šerdį. Tau tereikia sekti, matyti, klausyti; visa tai čia, aišku ir atvira. Tavęs laukia kelionė, bet ne į mėnulį, ne pas dievus, o savyje pačiame. Savyje gali žengti sparčiai ir greitai nustoti liūdėti arba gali keliauti tingiai, glebiai, be užsidegimo. Liūdesiui sunaikinti reikalingas užsidegimas, tačiau užsidegimas neįgyjamas pabėgimu. Jis yra, kai nebebėgi.

1962 m. sausio 12 d.
Radžghatas, Indija

Sode priešijusi prie stulpo stovėjo dešimties dvylikos metų mergaitė; purvina, keletą savaičių vandens nematę plaukai dulkėti ir susivėlę; rūbai suplyšę ir neskalbti, purvini kaip ir ji pati. Kaklą apsisvyniojusi ilgu skarmalu, ji žiūrėjo į verandoje arbatą geriančius žmones; žiūrėjo visiškai abejingai, be jokio jausmo, be jokios minties dėl to, kas vyksta; jos akys buvo nukreiptos į grupę pirmame aukšte, nei kartkartėmis šaižiai surinkančios papūgos, nei pilki balandžiai prie kojų nesukėlė jokios reakcijos. Ji nebuvo alkanas ir, galimas daiktas, buvo kurio nors tarno dukra, nes atrodė pažįstanti vietovę ir gerokai įmitusi. Ji elgėsi taip, tarsi būtų savimi pasitikinti jauna ponija, iš jos sklido keistas nusišalinimas. Stebėdamas ją upės ir medžių fone, netikėtai pajutai, kad žiūri į arbatos gėrimą be jokių emocijų, be jokios minties, viskam abejingas, kad ir kas atsitiktų. O kai mergaitė nuėjo prie medžio ant upės kranto, tai tarsi ir tu kartu nuėjai, tarsi ir tu atsisėdai ant dulkėtos ir nelygios žemės, tarsi ir tu pakėlei pagalį ir metei jį per upės rėvą, tu, vienišas, nesišypsantis, niekam niekada nerūpėjęs. Netrukus pakilote, nuėjote sau aplenkiami namą. Ir, keistas dalykas, buvai ir tie balandžiai, ir voverė, bėganti link medžio, ir tas nesiprausęs vairuotojas, ir ramiai tekanti upė. Meilė nėra liūdesys, joje nėra pavydo, tačiau ji pavojinga, nes ji griauanti. Ji sugriauna viską, kuo žmogus apsistatė, lieka vien plytos. Ji nei stato šventyklas, nei reformuoja sugedusią visuomenę; ji nieko negali daryti, tačiau be jos, kad ir kaip stengtumeisi, nepadarysi nieko. Bet koks kompiuteris ar automatas gali pakeisti situaciją ir suteikti žmogui daugiau laisvalaikio, tačiau šis tampa dar viena problema, kai jų ir taip užtenka. Meilė nežino problemų ir kaip tik todėl ji tokia griauanti ir pavojinga. Žmogus gyvena problemomis, užsiėmęs nesibaigiančiais reikalais; be jų nebežinotų, ką daryti; jis sutriktų, o sutrikęs visko netektų. Todėl problemos dauginamos iki begalybės; vienos išsprendimas reiškia kitos pradžią, o mirtis, žinoma, yra griovimas; tai ne meilė. Mirtis – tai senatvė, ligos ir problemos, kurių neišspręs joks kompiuteris. Tai ne meilės sukeliamas griovimas; meilė neatneša mirties. Tai rūpestingai sukrauto laužo pelenai, tai be pertrūkio dirbančių automatinių mašinų triukšmas. Meilė, mirtis ir kūryba neatsiejamos; negalite turėti vieno atmesdami kitą; nenusipirkite to nei prekyvietėje, nei bažnyčioje; prekyvietė, bažnyčia – paskutinės vietos, kur tai dar galima rasti. Bet jeigu jūs neieškote, jei neturite problemų, tada galbūt tai patirsite pakeitę požiūrį.

Tai nežinomybė, tad viskas, ką žinote, turi susideginti kartu su pelenais; praeitis – ar ji būtų turtinga, ar apgailėtina – turi būti atmesta taip pat nerūpestingai ir nemotyvuotai kaip tos mergaitės per upės rėvą švystelėtas pagalys. Žinomo degimas yra nežinomo veikimas. Tolumoje girdėti fleita, skambesys nekoks, saulė, didžiulis raudonas kamuolys, leidžiasi už miesto sienų upei įgyjant švelnų ugninį atspalvį, o paukščiai renkasi nakvynės.

Iš: „Krishnamurti's Notebook“ by Jiddu Krishnamurti.
Krishnamurti Publications of America, 1976
Vertė Vytautas Kinčiniai

Seniausias Vilniaus kino teatras

Su Vilniaus „Skalvijos“ kino centro direktore VILMA LEVICKAITE ir programų koordinatore SONATA ŽALNERAVIČIŪTE kalbasi Jūratė Visockaitė

– Kiek metų „Skalvijai“, anksčiau ilgai vadintai „Planeta“? Toks rimtas kino teatras turi turėti ir puoselėti savo istoriją.

Vilma Levickaitė: Neseniai, kai buvo atidaryta naujoji „Pasaka“, trečiasis Vilniaus kino teatras, pagalvojome, kad pats laikas parašyti „Skalvijos“ istoriją, nes tikrai galime didžiuotis, kad šiuo metu esame seniausias sostinės kino teatras... Mūsų duomenimis, „Planeta“ pradėjo veikti 1962 m., o 1993 m. ji buvo perkrikštyta į „Skalviją“.

Sonata Žalneravičiūtė: Pas mus dirbusi kino mechanikė Liuda, sena vilnietė, pasakojo, kad šiame Stalino laikais statytame name Neries pakrantėje buvo biblioteka, į kurią ji vaikystėje užsukdavo. Turiu 1961 m. repertuarinę afišą su visais Vilniuje veikusiais kino teatrais – joje „Planetos“ dar nėra. Atsimenu dar ir dvi „Planetos“ kino sales su medinėm atlenkiom kėdėm. Bet kokius filmus ten žiūrėjau, nebepamenu.

Įdomu, kad Nepriklausomybės pradžioje, kai prasidėjo kino teatrų uždarymo vėjus, „Planeta“ kažkaip išliko. Kodėl jos salėse nebuvo įkurdintos tuo metu populiaros mugės, kodėl apskritai neužkalė jos durų, galima tik spėlioti. Atsikratyta tik sovietinių laikų pavadinimo ir suteiktas tautiškesnis. Įdomu, kad ilgą laiką prie jos finansiškai dar buvo priklijuotas „Šatrijos“ knygynas ir Naujosios Vilnios kino teatras – egzistavo toks kultūrinis vienetas. Nors kino teatrai Vilniuje buvo jau išretinti iki negailestingo minimumo, pavojus, kad „Skalviją“ uždarys, buvo juntamas nuolat. Iš pradžių mus galėjo uždaryti, nes kino teatras buvo finansiškai nusteckentas, grėsė bankrotas. Galiausiai „Skalvijai“ paliko tik vieną salę. Ačiū Dievui, kino teatrui ėmė vadovauti kritikė Živilė Pipinytė. Jai teko lakstyti po teismus, ne tik sukti galvą, kaip ištraukti „Skalviją“ iš didžiulių skolų, bet ir sugalvoti, ką rodyti (dėl skolų platintojai filmų nenorėjo duoti; kaip prisikviesti žiūrovus ir koku kinu juos sudominti, nebuvo aišku). Šiaip ne taip išbridome iš šito liūno. O su nauja direktore Greta Zabukaite sustiprėjome.

– Kokia dabar „Skalvijos“ koncepcija, koks jūsų kino teatro formatas?

V. L.: Pasaulyje yra dviejų tipų kino teatrai: tie, kurie demonstruoja paklausius, komercinius filmus, vadinami *mainstream*, o tie, kurie ryžtasi rodyti autorinį kiną, siekti visuomeninių šviečiamųjų tikslų, skiriami prie vadinamojo *arthouse*. Žinoma, Europoje yra ir labiau specializuoto, „kieto“ *arthouse* ki-

no teatrų, mes, deja, negalime sau leisti domėtis vien tik rimtais meno kūriniiais, privalome dar ir patys užsidirbti. Todėl priskiriame save prie formaliajame diskurse neegzistuojančio termino *mainstream-arthouse*. Savivaldybė skiria tik 15 procentų mūsų metinio biudžeto, pagal pateiktus projektus dar gauname lėšų iš Kultūros rėmimo fondo, o apie 60 procentų susirenkame patys. „Skalvija“ dar ėmėsi ir platintojo vaidmens. Iš „Europa Cinemas“ tinklo perkame aukštos meninės kokybės filmus ir tam pirmimui gauname dotacijas, už kurias vėliau būtina kruopščiai atsiskaityti. Vienas svarbiausių *arthouse* bruožų yra nuolatinis darbas su žiūrovais, edukacinės programos. Ką darytumėme, jei lėšų būtų dvigubai daugiau? Pirkume daugiau gerų filmų. Dabar esame priversti balansuoti tarp meninę vertę ir didesnę komercinį potencialą turinčių filmų.

– Ar džiaugiatės, kad atidaryta konkurentė „Pasaka“?

V. L.: Džiaugiamės, nes dabar mes nebe tokie vieniši, po truputį daugėja nekomercinio kino mėgėjų ir rodytojų. Be to, jei nori pasiekti rezultatų, turi maštyti laisviau, plačiau – taigi, tegul kinas Lietuvoje klesti, tegul atsidaro dar keli kino teatrai. Tegul atsiranda daugiau darbo stilių, požiūrių, nuomonių. Štai Taline naujai pastatytame prekybos centre atidarytas komercinis kino teatras „Cinamon“, kuris kelias savo sales atidavė *arthouse* kinui, – dabar estų verslas remia net ir rinktinį, meniškai vertingą kiną.

S. Ž.: Kai vyksta tarptautinis kino festivalis užsienyje, filmai demonstruojami išsyk daugybėje kino teatrų. Stengiamasi, kad kuo daugiau žiūrovų pamatytų atvežtus filmus. Norisi, kad ir Vilniaus kino teatrai labiau bendradarbiautų. Ir ne tik kino teatrai, bet ir festivalių rengėjai.

Kiekvieną rudenį prasideda kino festivalių maratonas. Šiuo metu rengiame Vilniaus dokumentinių filmų festivalį, šiais metais dalį programos ketiname pristatyti kino teatre „Pasaka“. Po jo iškart bus festivalis „Kino šortai“ (jaunų režisierių trumpametražis kinas), kiek vėliau – Naujojo Rusijos kino dienos. O kur dar vos besutelpantys kino teatrų salėse ne „Skalvijos“ organizuojami renginiai – Lenkijos filmų festivalis, „Ad Hoc: nepatogus kinas“, Vaikų ir jaunimo filmų festivalis, animacijos „Tindirindis“, ir tai dar ne viskas.

– Jau visi įprato, kad „Skalvija“ imasi edukacinės veiklos.

S. Ž.: Taip, ne pirmi metai surenkame jaunuolius į „Skalvijos“ kino akademiją. Gera matyti, kokia guvi jauna karta atei-

na. Jaunuoliai taip susidomi kinu, kad nebesvarbu nei brandos egzaminai, nei miegas. Džiaugiamės, kad šiemet keturi iš šešių, baigusiu mūsų kino akademiją, įstojo į Muzikos akademiją studijuoti kino.

V. L.: Daug kalbama apie darbą su jaunimu, o konkrečios veiklos mažai kas imasi. Mes ėmėmės. Tiesiog duodame jiems galimybę rinktis. *Arthouse* kinu reikia maitinti nuo mažumės – taip „auginami“ savi žiūrovai. Be to, Lietuvoje nėra nacionalinio kino centro, todėl būtent pas mus suplaukia iniciatyvos, kurios turėtų būti plėtojamos nacionaliniu mastu.

– Ar „Skalvija“, kaip ir „Pasaka“ ar „Forum Cinemas“, kartkartėmis privalo atiduoti duoklę lietuvių kinui?

S. Ž.: Neprivalo. Galime ir nerodyti nieko lietuviško. Įtikinti žiūrovus, kad ir lietuvių kino klasika yra vertybė, sunkiausia. Tie, kas pirmą kartą pamato dokumentininko Roberto Verbos „Šimtamečių godas“ ar Arūno Žebriūno „Riešutų duona“, būna priblokšti – oho, Lietuvoje tikras kinas buvo.

– O jūsų *arthouse* „Skalvija“, taigi, lietuviškai tariant, *meninių idėjų kupini namai, nesiryžtų imtis tokio eksperimento: prie eilinio populiarus filmo kaip antsvoris nemokamai pridamas trumpesnis dokumentinis filmas, na, tegul ir ne archyvuose saugoma R. Verbos kino juosta, o tiesiog nusikalstamai mažai demonstruojama šiandieninė dokumentika. Eksperimentas turėtų vykti mažiausiai pusę metų...*

S. Ž.: Idėja neoriginali. Tačiau ar tai prijaukintų žiūrovus prie lietuvių kino, dar visai neaišku. Gali būti priešingai. O reikia, kad lietuvių žiūrovai vertintų savą kiną. Pamenu ne taip seniai vykusį puikų projektą „Trispalvis kinas“ – su lietuvių filmų programomis buvo pervaziuota visa Lietuva. Apie Lietuvoje kuriamą naują kiną sužinota kone kiekviename miestelyje. Norėtųsi, kad kažkas panašaus būtų padaryta supažindinant su lietuvių kino klasika.

– Jūs pačios *suspėjate ramiai pažiūrėti filmą? Išvardinkite kelis mėgstamiausius.*

V. L.: Per savaitę po darbo su Sonata pažiūrime po 2–3 filmus. Taigi nesame batsiuviai be batų. Mano mėgstami: Jane Campion „Fortepijonas“, Peterio Greenawayaus „Virėjas, vaigis, jo žmona ir jos meilužis“, Fritzo Lango „Metropolis“, Vytauto Žalakevičiaus „Vienos dienos kronika“.

S. Ž.: Aš išskirčiau R. Verbos ir A. Žebriūno, Jimo Jarmuscho ir Kiro Muratovos filmus.

SONIA AVISHERVAN

Atvykėlės pasakojimai

Ištrauka iš tekstų ir fotografijų ciklo

Turėjau skelbti šlovę

Tų, kieno šlovę skelbiu,

Aš nepažįstu.

Justiniškės

Arklys ir aš (fone kandidatas į prezidentus)

Vieną dieną ant Rygos 35 namo sienos radau skelbimą, tai galėjo būti ir Rygos 33. Bet jokių būdu ne 37 numeris, nes ten neseniai buvau prilupta guminiu „šliopansu“, prilupo rusai, susenusių, pusnuogių ir visiškai girtų senių pora vijosi bėglę nuo 7 aukšto ligi pat 5, todėl šią laiptinę išimčiau amžiams. Taigi, Rygos 35 ar 33 ant sienos kabėjo lapelis ir siūlė ne manikiūrą, kompiuterių remontą ar telefonspyne, o susitikimą su kandidatu į prezidentus. Šalyje rudens metas, rinkimai ant nosies, aš pati gerai nusiteikusi klajojau po savo naująją apylinkę, viskas buvo įdomu, nes kitaip, ir dar dėl to, kad pati taip norėjau, net tie rusai mušeikos ir kandidatas į prezidentus... be to, žmonės kalbėjo, kad jis didis agitatorius. Norėjau tai pamatyti.

Pilna salė žmonių, mokyklos ūkio personalas. Fotoaparatas ir aš. Net ankšta nuo durų ir asmens sergėtojų. Siauralūpis kandidatas į prezidentus kalba aštriai ir greitai – esame „Sietuvos“ mokyklos aktų salėje, kalba pagarsinta, todėl sunkiai suprantama. Žiūri susikaupusi, prieina ūkvedė. Gal aš galinti įteikti pranešėjui gėlių?

– O, ne, – atsakau ir dar priduriu, – negaliu. Esu užsienietė ir net neturiu teisės balsuoti rinkimuose.

Ji tai mato ir atstoja. Susikaupusi išžiūriu vėl, tada prieina arklys ir sužvengia man. Gal aš galinti įteikti kalbėtojiui gėlių?

– Ne, tikrai ne, – kartoju nustebusi, – esu užsienietė ir visiškai netinku tokiai užduočiai.

Arklys džiugiai sužvengia:

– Taip, suprantama, bet kaip tik dėl to visų pirma ir tinkle, net labai!

(Ir užsienietės garbina mūsų kandidatą į prezidentus!!! – džiūgauja visa savo esybe, aiškiai tai matau.) Tada mėginu sakyti tiesą.

– Nenoriu, – prisipažįstu.

Ore dar kybo džiugus žvengimas, tačiau virš jo jau nuvilnija nedidelės sutrikimo bangelės. Ką?..

– Tai būtų jums tikras nuotykis ir malonus atsiminimas!

Kurgi ne... o koks nors nevidonas su fotoaparatu spragtelės ir išspausdins „Lietuvos ryte“. Dėl iš anksto sunkiai numatomų aplinkybių tai pateks į užsienio spaudą. Galį nutikti, kad tapsiu matoma visam pasauliui, kaip įteikiu gėlių kažkokiam kandidatui į prezidentus. Mano šlovė, net jei tokios ir neturiu, sutrypta negrįžtamai. Dar apmaudžiau... kad nepelnytai. Todėl:

– Prašau, nereikia.

– Reikia, – tvirtina jis.

– ...?

Ne! Reikia! NEA!

Tikras absurdas. Žvengimas pasidaro isteriškas, arklys bejėgis, aš taip pat. Abu bijome skandalo ir gėdos. Salė maža, siauralūpis kandidatas pakelia akis nuo tribūnos. Visi sėdi, tik mes stovime, triukšmaujame, o kandidatas į prezidentus žiūri, ką man daryti? Pakliuvęs į dėmesio centrą arklys pasijunta dar labiau įpareigotas, aš mat užgavusi jo poną! – o žvengimas virsta piktu. Kodėl tuomet aš apskritai čia esanti, jei nenoriu įteikti jo ponui gėlių? Na... NA?.. Kai jau jis toks piktas, man tampa baisu, net labiau nei gėda, bet gėlių vis tiek įteikti nenoriu, panikos apimta skubiai perkra-

tau galvoje pabėgimo galimybes, ar pro tas ankštas gretas mane dabar praleis, tiesiog pro duris ir lauk?..

Pasprukau. Lauke jau tamsu. Trepenu dešinėn. Dar nežinau, kad neilgai trukus prasidės krizė ir kokios šaltos iš tiesų būna Lietuvos žiemos. Aukštyn Taikos stotelės link, septintuku, iš viso metus kasdien po kelis kartus pirmyn ir atgal maršrutu Justiniškės–Žvėrynas. Daug valandų kasdien klamposiu tamsoje sniegu, vėliau matysiu pavasarį tuose niekieno ruožuose išauštantį tarp monolitų ir plieno. Taip gerai pažinčiau visus namų ir gatvių posūkius, ypač tuos nedidelius niekieno ruožus, kad jie jau nebepajėgės nuslėpti nuo manęs savo paslapčių. Pridarysiu pasiutusiai gerų nuotraukų. Išsilaižysiu senas žaizdas, pamažu man palengvės ir po metų ateis laikas permainingoms. Ak, arkly. Juk buvai gerokai nustebintas. Tokio pasiūlymo... atsisakyti... pffff!

Vilnius, 2009 lapkritis

Naujininkai
2 ir 2a

Sankryža su Basanavičiaus, tada Kauno, tolyn, tolyn Švitrigailos gatve, visą laiką tiesiai, kažkur čia prasideda Naujininkai, tad nebūtina nuolat stebėti maršrutą... jei autobuso vairuotojas prieš kilometrą nesumanys pasukti kairėn, ir ne slapukaudamas, o reždamas staigų pusratį. Krapštomės iš kampo, į kurį mus suvertė, ir atsargiai iriamės vairuotojo kabinos link:

– Čia juk 2-as, jis važiuoja į Naujininkus!

Nukelta į p. 12

Atvykėlės pasakojimai

Atkelta iš p.11

Autobuso vairuotojas su mumis nesikalba, jis skuba ir aiškiai turi kitų planų. Lėkia ir lėkia kažkur, į Vilniaus Niekur, tada staiga sustoja ir pareiškia:

– Paskutinė stotelė.
Penkiese gūžiasi ir jau stovi lauke, mes, likusieji, vėl savo:
– Čiagi 2-as, jis važiuoja į Naujininkus!
– Kas jums sakė? Kur taip parašyta?
– Ant jūsų autobuso, matote? Be to, jis *visada* važiuoja į Naujininkus.
– Šiandien nevažiuos. Išlipkit!!! – šurkščiai nukerta vairuotojas.

Bilietas vienkartinis, todėl einu pėsčiomis. Naujininkuose gyvena vargšai, vakare vienam gatvėje geriau nesirodyti, o mes dirbame dar toliau, smulkiosios pramonės rajone su oro uostu horizonte. Iš ten 2 pro Lukiškių aikštę važiuoja į centrą, retesnis 2a prasuka pro čigonų taborą ir narkomanų aikštę. Vakare jį pilotuoja tikrai keista kompanija, kažkelinta narkomanų karta, tiesiog nusisėkęs gyvenimas taip nesubjauros: bukas, kreivas žvilgsnis, kaip ir rankos kojios, vienas toks grasina savo draugužiui, kumštis dar kybo ore, o kūnas jau susmunka ant sėdynės. Baisu? Kur ten, tik liūdna, vėčiau jau sužiūrime pro langą į itin naujovišką skaitmeninę iškabą „Sveiki atvykę į Vilnių“... Miela Lietuva, taip paprastai europiečiais netampama! Šitaip afišuoti savo vargetas... Pas mus tokie slepiami. O tarybiniais laikais net Henytė į Lukiškes važiuo specialiam pašto simbolika pažymėtame traukinio vagone. Ką pasakys malonūs svečiai, oro uosto stotelėje nekaltai sulipę į autobusą?

Jie gūžiasi, kreivai dėbčioja. Kiek tvirčiau sugniaužia pirštais lagaminų rankenas.

Bet diena dar tik prasidėjo, man į kitą pusę, ateinu, aišku, gerokai vėluodama. Koks skirtumas, darbo vis tiek nėra. Vokiečio direktoriaus taip pat dar nėra, tik Ana ir Monika, ir virš galvų sklendantį šmėklą: greit gausime didelį užsakymą! Pasvajok – tik retkarčiais, deja, užsuka direktorius.

– (Heil) Europa! Lietuvai dar teks daug ko išmokti, – dėsto, blondinė Monika žavisi, o jis tuo metu apgaudinėja mus pasinaudodamas tarptautinėmis įstatymų spragomis taip, kaip sugebėtų bet kuris narkomanas. *Fricui* viskas galima. Mes pralaukiame visą pavasarį, laukiame iki vasaros, retkarčiais skambiname į Vokietiją, teiraujamės. Vis dėlto atlyginimą mums sumoka, bet tiek nedaug, kad pirminė įmonė nė nepajunta, tik todėl ir esame. Baisu? O taip. Ak kaip nyku... Mano lietuvių kalba čia taip pat nepagerėjo, visa tai aš išversiu nebent iki liepos, gal iki rugsėjo... O tada Naujininkai liks už nugaros ir man, 2 ir 2a, narkomanai ir Ana, ir Monika... Toliau traukinukas važiuos be manęs... ate!

Vilnius, 2010 sausis

Užupis

Juegos lituanicos*. Šmėkla

Tikslesnės jo atvykimo į Vilnių, metus dirbus kitoje sostinėje, šiauriau, aplinkybės, jo tolesni planai bei guru keitinimai taip ir liko man neaiškūs. Apie savo atvykimą jis pranešė el. paštu – kontaktas, kurio patys niekuomet nebūtu užmezgę, nors ir buvome susitikę. Jis turėjo užduotį,

ties buvo aišku – tai mane sudomino.

Tarp keliaujančiųjų nuolat buvau keliaujanti tranzitu, tik sakiuosi turinti planų. Trūks plyš visur suspėti man visada atrodė neįdomu, nauja buvo tik dar griežtesnis tonas, reikėjo greičiau prarasti kuo mažiau laiko, greičiau iškelti toliau, greičiau užmegzti daugiau pažinčių (įsk. seksą) – pelningas reikalas. Taip pat neblogo buvo kvietimas vakarienės ir nakvynės tikruose namuose. Seksas įsk. – buvo priimama tiesiog šitaip, viskas kartu.

Išsiaiškinus, kad pas mane gali valgyti ir nusiprausti po dušu, tačiau mano lova jam esanti tabu, persikraustė gyventi į Užupį, greitai rado ten draugę, mane aplankydamo tik kartkartėmis – ir atsargiai kvotė. Ar aš žinanti, kaip čia būtų galima ką nors suveikti? Juk turėtų būti kas nors, kur galėtum išlošti. Tik kaip, kokiomis priemonėmis?

Mano būties stilius jam atrodė keistas, beprecedentis atvejis prie įvairiausių išitvirtinimo pripratusio keliautojo pasaulyje. Buvau svetimšalė iš Vakarų, turėjau darbą ir planų; tačiau pažinčių vengiau, nepadariau išimties ir jo viršininkui. Kaip galėjo šitaip būti, kodėl ir *kas tuomet* už viso to slypėjo?

– Žinau ir aš, kaip gauti pinigų, – šniukštinėjo jis.

Nėra didesnės grėsmės nei svetimi pinigai, jei turi planų. Tik tyliai pagalvok „planas“ – tuojau garsiai nuskambės „sandoris“ ir ims lipti tau ant kulnų. Tada bėk greitai ir toli. Slėpkis. Slėpkis miesto pakraštyje, susiriesk į kamuoliuką ir išlauk. Tam buvau pasirėngusi. Tik už viso to slypėjo kažkas neapčiuopiamai *daugiau*. Masalas, kuris manęs neviliojo, ant siūlo, kurio galą tik nujaučiau esant. Iš ten pūtė didokas gūsis Laukinių Rytų ir seikėjo vyriškos galios atributus šios šalies kalboje, suformuotoje per tūkstantmečius ir tvirtinančioje pasipriešinimą bet kurios rūšies svetimiems valdovams. Gebėjimas klaidinti, blefavimo talentas, prabangos ir pompastikos, ir plačių užmojų... „Man taip pat duokit valdas! Ir pavaldinių!“

– Na taip, – tariau jam, tokios instancijos tarpininkui, – kodėl jie turėtų leisti tau laimėti? Čia juk jų žemė. Jei jie mums ir nerodo, ko tuo siekia – naujų ponų jiems tikrai nereikia. Jie nori žaisti savo pačių žaidimus.

Aš likau savam kely. Tik kartą aplankiau jo olą, mėgino paslėpti nuo manęs savo merginą, paskui saulėje gėrėme kavą. Jis pats save pakvietė, gražus žvėris, sočiai apsvaigęs ir begėdiškas – pagaliau juk buvo žiūrovų, taip jau jis buvo įpratęs. Paskui pradingo.

Vėliau pasipylė automatiškai siunčiami el. laiškai, į kuriuos neatsakinėju niekam, niekada. Jis išliko atkaklus, maldavo. Rašė, kad pralaimėjęs, išsiųstas namo Ispanijon, ten dabar ir esąs. „Bet tu man paaiškink, koks tai žaidimas. Kas JAME tokio yra?“

„Vik, – atrašiau, – nežinau. Bet aš ir nenoriu laimėti, noriu GYVENTI – savo gyvenimą, savo širdimi, savo protu. Ar begali būti didesnių planų, drąsesnių??? Kol kas tupiu savo bokštelyje ir galvoju apie savo reikalus ir apie baltiškuosius princus, metančius ilgus šešėlius.“ Ne, paskutinio sakinio neįstariau. Žaidžiantys savo ponų žaidimuose dažnai pralaimi – tai šiaip ar taip esu jau anksčiau jam prikišusi.

Į mano pirmąją, dar tik išgalvotą parodą jis kaip ypatingas svetys atvyko pavėlavęs dviem savaitėm. Tarp kita ko buvau pranešusi apie šios istorijos skaitymą. Dabar gyveno išimtinai tik pas mane, kelias dienas, vengė Užupio kaip velnias švęsto vandens – ir atsargiai kvotė.

Pati niekuomet iki galo taip ir neišsiaiškinau, kas gi tada nutiko. Net jo gydytojas būtų patvirtinęs, kad tos kalbos apie *juegos lituanicos* visiškai beprasmiškos, nerišliai niurnėjo jis, ir kad ant savo viršininko nepykštąs. Atsisveikino tardamas:

– Nežinau, ar jau pastebėjai – aš labai impulsyvus.

Ir išlėkė. Liko šokoladinių saldainių dėžutė, vis mirksėjo man, kol pagaliau ėmiau ją ir išvalgiau.

Vilnius, 2009 lapkritis

* Lietuviški žaidimai.

Žvėrynas

Jokūbas už krosnies

Jokūbas už krosnies yra mano šeimnininkas. Pusiau rusas, pusiau lietuvis, išauklėtas pagal sentikių tradicijas ir stebėtinai gerų manierų. Todėl moterims jis patinka. Jo manierios tokios nepriekaištingos, kad paveikslėlyje, prilipdytame tualete, ant bambos aukštyje įtaisyto vandens bakelio, pavaizduotas tik merginos veidas – apvaliai iškirptas po pat smakru. Kaskart plaudama klozetą stengiuosi pernelyg nepermerkti jo mergaitės, juk gyvename kartu ir vienas kitą gerbiame. Abu esame neturtingi ir visiškai našlaičiai.

Jokūbo kamarėlė už virtuvės krosnies atskirta tik užuolaida (yra dvi: viena vasarai, kita žiemai), jis daug rūko ir tiršti dūmai palube keliauja po visą butą, kai pas jį susirenka draugai, klausosi „Stalkerio“ ir geria alų. Kartkartėmis vis tenka ką nors pataisyti, tuomet pasikviečiamas vienas iš kaimynų, kuris kaip atlygį išsineša nuo vieno iki kelių stiklainių konservuotų grybų. Dėl panašios durų skambučio priežiūros nebuvo sutarta, tad garsiai belsk, jei užsuktum. O plokštė, kuri dengė skylę virtuvės lubose, kaip tik paskolinta ir viryklės ugnį kartais užlyja lietus.

Šviesiai žalias – spalva dar šiaip ne taip įžiūrima – medinis dviaukštis namas, šeši butai. Kamarėlė, virtuvėlė, tualetukas, vonia sienoje ir kamara-svetainė. Joje – gyvenu aš. Erdvu, šviesu, du medžiai auga tiesiai langan. Gali užuosti netoliese esant upę – Kęstučio gatvė, Žvėrynas. Kadaisė buvę bajorų medžioklės plotai – o, jei žinotumėt, iš kur aš – naujai įvertinti ir paversti prestižiškiausiu miesto gabalu. Čia gyvena pinigų ir kita valdžia, kūpso ambasados, kurių miesto centre nerasi, o kitapus gražių tvorų dienas stumia neturtingi rusai ir lenkai. Jie ir aš perkame „Maximoje“, kitas užsienis susitinka už kampo esančioje „Iki“.

Lig šiol tik kartą buvom susikibę. Mėnesių mėnesius tyčiojais iš stiklinės, naudojais ja valydamas dantis ir laikiau vonios kambarėlyje. Bendras gyvenimas tapo kančia – o aš to nė nepastebėjau! Po keturių mėnesių Jokūbas pradėjo tris dienas trukusią slaptą kovą už stiklinės grįžimą į virtuvinės spintelės gilumą.

Pagaliau susivokiau ir pasibaisėjusi savo neįjautrumu pranešiau, kad išsikraustau. Tikrų tikriausias pasibjaurėjimas jo veide: *Heil Hitler!* – išlemeno.

O kadangi norėdamas priversti mane pasilikti griebėsi paties netinkamiausio – tai dar kiek laiko likau pas jį.

Vilnius, 2009 gegužė–2010 sausis

Užupis
Imperija

„Maniau, kad tu nori įkurti imperiją. Šio tipo svajonėms nepritariu. Bet kai girdžiu, kad tau sunku, noriu padėti“, – rašiau.

Jis sutiko. Tada išskėtė šviesiaplaukę leteną ir nuvijio mane kuo toliau.

Buvo jaunas, iš išorės dar labai šviesus. Daugelis manė, kad jis tik žaidžia.

Tačiau aš susirinkusi savo paveikslus ir istorijas nuėjau prie upelės. Kvėpuoti iš karto pasidarė lengviau. Kas šviesu, vėl tapo šviesu, o tamsa vėl atgavo savo vardą. Man įkyrėjo...

Vilnius, 2009 lapkritis

Iš vokiečių kalbos vertė Giedrė Gricienė

Redaktorė: Giedrė Kazlauskaitė (gkazlauskaitė@gmail.com).
Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.
Maketos: Zita Remeikienė.
Paveldas: Juozas Šorys.
Teatras, kinas: Jūratė Visockaitė.
Direktorius: Zdrūnas Drungilas.
Finansininkė: Danuta Churtasenko.

Savitraštis išeina penktadieniais.

Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.
Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“.
ISSN 1392-7760. 3 spaudos lankai.
Indeksas 0109. Tiražas 1600 egz.
Redakcijos adresas: Mėsinių g. 4,
01133 Vilnius. Telefonas: 261 37 70.
Elektroninis paštas: satenai@takas.lt.
www.satenai.lt; www.culture.lt/satenai.
Spausdino UAB Ukmergės spaustuvė.
Vasario 16-osios g. 31, 20131 Ukmergė.

„Šiaurės Atėnų“ remia:
Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas (2 lankus).

Redakcijos ir autorių nuomonės
nebūtinai sutampa.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondo“ sąskaita
AB banke „Swedbank“ (kodas 73000)
LT36 7300 0100 0000 7071.

